

Лезги Газет

**Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!**

1920-йисалай акъатзава

N 21 (10822) хемис 24-май, 2018-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Стал Сулейманан шииратдин ѹикъар Дагъустанияр садзавай сувар

Хазран КЬАСУМОВ

Дагъустандин халкъдин шаир Расул Гъамзотова лагъайвал, чун хжай, дүньядиз машъур авур Стал Сулейманан ци 149-ийс тамам хъана. Виликан йисара хъиз, цини адааталукъарнавай мярекат тухуниз хъсан гъазурвилер акунвай, гъавиля XX асиридин Гомеран шииратдин сувар халкъдин еке активвал, тешкилувал аваз къилени фена.

18-май. Къасумхурун майдан. Адан патав гвай Стал Сулейманан парк Россиядин Федерациин ва Дагъустан Республикадин пайдахарлди беゼтшишна. Чехи шаирдин памятнидал школьникар гъурметдин къаравулда акъавазна. Райондин культурадин дворецдин музикантри-зурнечийри язавай авазри инал къват хъланвай инсанрин гульгульяр шадарзава. Тібиатдини сувариз шериковал зана: югъ рагъ авай гульгульанди хъана.

Пакаман сятдин 9-дан зур жедайла, Стал Сулейманан парк галайвал къиле Сулейман-Стальский райондин къил, Сулейманан шииратдин йикъар тухунин тешкилувилин комитетдин председатель Нариман Абдулмуталибов къиле аваз райадминистрациян жавабдар къуллугчияр, идарайрини общественный тешкилтратин руководителар, яратмишдай интеллигенциян векилар атана. Абур школьники цукверин къунчылар гуналди къаршиламишна.

Нариман Абдулмуталибова, райадминистрациян къилин сад лагъай замес-

тиль Лацис Оружева, райондин общественный палатадин председатель Алимет Мейланова, жавабдар амай къуллугчийри Дагъустандин халкъдин шаир Стал Сулейманан памятнидал цуквер эцигна, шикилар яна.

Майдандилай райондин гъакимар “Кавказ” федеральный шефъре рекъелай райондих къвезвай къекъуындал, Цийи Мамрачин хурулын къилихъ Стал Сулейманаз эцигнавай памятнидал фена. Инал абуру Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутат Гъамидулагы Мегъамедов, “Дербент шефъер” округдин къилин везифаляр вахтуналди та-мамарзай Энрик Муслимов, шииратдин суварик атанвай багъя мугъманар хушвилилди къабулна.

Н.Абдулмуталибова, Г.Мегъамедова, Э.Муслимова, жавабдар маса касри Стал Сулейманан памятнидал тажар ва цуквер эцигна.

Герейханован хурулын 1-нумрадин юкъван школадин аялри ана Стал Сулейманан шиирар хуралай къелна. Конкурсдин гъалиби, 10-классдин ученица Диана Гъабибулаева и жигъетдай иллаки тафавут хъана.

Сулейманан шииратдин югъ тухунин план-сценарийда къалурнавайвал, Нариман Абдулмуталибов къиле аваз чехи делегация Цийи Мамрачиликай “Шииратдин Меккадиз” - Агъа Сталдан рекъе гъятна.

XX асиридин Гомеран хайи хуър, иллаки Стал Сулейманан Къвал-музейдин вилик квай, цийикла тукъуър хъувунтай майдан суварин къайдада беゼтшиш-

нава: къуд пад пайдахар, банерар, цуквер я.

Майдандал райондин художественный школадин аялри (директор Ямудин Рамазанов) Стал Сулейманаз бахшнавай шикилрин выставка тешкилнавай.

Суварин иштиракчийри музейдин гъаятда авай Стал Сулейманан памятнидал цуквер эцигна, анал шикилар яна.

Музейдин вилик квай майдандал цийиз эцигнавай, хъсандиз тадаракламишнавай сегънедал райондин руководителар, багъя мугъманар, яратмишдай интелигенциян векилар экъечна.

Шииратдин сувар ачухунин сифте гаф Нариман Абдулмуталибова лагъана. Ада Стал Сулейманан шаирвилин бажарагъувиликай, инсанвилин ерийрикай, адан эсеррихъ авай метлебдикай лагъана, къват хъланвайбууз сувар му баракна.

Н.Абдулмуталибова шаирдин Къвал-музей арадал хууник еке пай кутур Имам Яралиеван, Сулейман, Фироза Керимоврин, Зураб Шайдаеван, Рашид Сардаровин, “Рычал-су” заводдин, цинин йисуз Къвал-музейдин мулкар аваданламишнин къвалахриз пулдин таътарлди къумекар гайи Абасоврин хизандин тъварар еке гъурметдивди къуна, абуруз чухса-гъул лагъана.

- Чахъ халкъдин къажгъан муркъладални града луѓудай хъсан мисал ава, - давамна Нариман Абдулмуталибова. - Вирида къуватар сад авуналди, чи рикл аял шаир Стал Сулейманан Къвал-музей

Гатун лагерар гъазур я

Дагъустандин образованидинни илимдин министерстводи хабар гузайвал, алай йисан гатуз Республикадин сағъламвал мяյкемардай лагерра 13 агъзурдалай гзаф аялри ял яда. И макъсадриз Республикадин бюджетдай 167 миллион манат чара иида.

Чешмедин делилралди, аялар Республикадин 20 лагерди къабулда. Къенин юкъуз абурукай 18 ял ягъунин сезондиз тамамдиз гъазур хъвана.

Дагъустанда лагерар мадни ава. Мукъвара маҳсус комиссияди Республикадин сергъятра 35 лагерда ахтармишнар къиле тухвана. Нетижада малум хъайвал, абурун са пай къулай шартлар авачирвиял аялар къабулз гъазур туш.

Гъа са вахтунда Дагъустандин 10 муниципалитетдин школайра анжак юкъуз ял ядай шартлар авай 68 лагер ава. Анра лагеррин къуллугчийриз гъакъи - муниципалитетдин, аялриз гудай недай-хъвадай сүрсөтдин та-къатар РД-дин образованидинни илимдин министерстводи чара иида.

Къейд иин хъи, алай йисуз Дагъустандай тир 300 аялди Кабардино-Балкариядин санаториирая ял яда.

Нумрадай къела:

ОБЩЕСТВО

Вуч квадарна, вуч хъзвза?

Школаяр ва аялар патал учебникар, пособияр, художественный литература акъудзаа, Республикада савадсузевал тегрүн патал алатай асирдин 30-йисара кардик кутур чапхана тегрна. Чи школаяр лап гөрек учебникрикай ва гъакъи аялар патал къелдай ктабрикайни мағърум хъана.

► 3

ОБЩЕСТВО

Сувар къейд ийиз 60 йис

Россияядин Федерациядин сергъятар дүньяда виридалайни яргъибур я. Абуру 18 ульквэдихъ галаз алакъалу я. Маса са ульквэдизни икъван къуншияр ава. Вири ульквэрихъ галаз амадагвилин, дустувин гъакъиндай талука икърап күтлүннава. Гъар юкъуз государстводин сергъят хъуз 11 агъзур пограннаряд, цүдрапалди гимияр ва катарар чипин постарал экъечлаа.

► 4

ХУЪРУН МАЙИШАТ

Хъсан нетижака гана

Экологиядин йисан сергъятра аваз тухвай конкурсдин метлеб, агъалийрин гөгъеншиятар, карханаяр, идарайр, организацияр, хуърерин администрацияр желб авуналди, аваданламишунин рекъял лап хъсан хуър тайинарун тир.

► 7

ЯШАЙИШ

Налограй къур пул вахкузва

Яшайишдин къвалер къачунихъ галаз алакъалу яз къур пулунихъ компенсациядин метлеб ава, эменини маса къачудайла акъатнавай харжийриз килигна, яни, къвалер маса къачудайла, харж авунвай къадардилай (2 миллионыилай виниз тушиз) 13 процент вахчудай мумкинвал жезва.

► 10

ЭДЕБИЯТ

Ватандикайни виждандикай

Заз тарсар гайи, лезги чалан сирек-къетленевилер ачухарай разгъметту муаллимар - Рамазан ва Гъульсейн Гашароврин, Нияз Мирзоеван, урус чаланни литературадин тарсар гайи Ольга Петровна Агъмировадин экъу къаматар зи риклелай садрани алатдач.

► 11

ОБРАЗОВАНИЕ

Дидед чалан тарсар - чешнелудаказ

Хайи чалан чирунин карда, са шакни ала-чиз, кабинетди виридалайни важибулу чка къазеа, гъикли хъи, чин вилералди акур зат! аялрин риклел гежжалди аламукъда, ада екез таъсирда. Эгер муаллимдиз вичин тарсунин нетижакаир хъсанбур хъана къланзашамла, ада кабинетда лазим шейэр хъун патал зегъмет чугвада.

► 15

► 5

Сувар къейд ийиз 60 йис

Хийир ЭМИРОВ

Гъар са улькведихъ вичин сергъят ава. Ам, лугудайвал, вилин нине хыз хүнни ийизва. Режиссер В.Рогован “Офицерар” твар алай художественный фильмда “Ватан худай кеспини авайди я” гафар мукъвал-мукъвал тикрарзва. Чна фикирзавайвал, и гафар сифте нубатда улькведин сергъятар хузвайбуруз талукъя.

Тарихдин чешмейри тестикъарзавайвал, Урсатдин княжествойрин сергъятар худайбур майдандиз акъатун XIII асирихъ галаз алакъалу ийизва. Къадим летописра абуруз “Засечная стража” лагъанва. Сергъят хуын патал сифтегъян эцигунарни Ока вацун къереха авуна. Бязи чайра дерин ва гъяркъуль къанавар эгъульна. Маса чайра нақвадин, къванерин цлар хажана. И имаратри хуэрер, шеъгерар куичерийрин чапхунчивилин гъужумрикай хуын гerek тир.

Йисар, асирап алатурдавай сергъятар хуьнз талукъя еке дегишвилер арадал атана. Мулкар хузвай инсанрин чкадал гъкуматдин мажидал алай маҳсус частар, подразделенияр тешкилна. XX асирида пограничникрин къуллугъяди мадни вилицди фена.

Сергъят хузвайбур патал тариҳдин метлеб авай вакъия 1918-йисуз 28-майдиз кыле фена. Совнаркомдин Декретдин бинедаллаз, РСФСР-дин сергъятар худай пограничный къуллугъ тайинарны. Гъа вахтунда сергъятар худайбурун къилин управленини арадал гъанай. 1958-йисуз маҳсус Указдалди 28-май СССР-дин пограничникрин югъ яз тайинарны.

ССРЧ چкайдалай гъульгъунуз улькведин сергъятар хузвайбур Россияндин пограничный къуллугъдиз талукъя я. Алай вахтунда абуруз Россияндин ФСБ-дин пограничный къуллугъдик акатзва.

Жавабдар къуллугъ

Нариман КЪАРИБОВ

Сергъятчирин къуллугъ лап четинди ва вини дережадин жавабдарди, гъа са вахтунда гзаф гъульметлудини я. Сергъятдал къуллугътай, Ватандин вилик вичин буржи тамамарай ва гилани тамамарзай гъар са касди, и гафарин кланай къул чулагвада.

Алатай асиридин пудкъад лагъай йисарин гзаф жегъилриз хыз, зазни пуд ийсалайни гзаф вахтунда СССР-дин пограничникрин къушунрин жергейра къуллугъ авун кысмет хъана, Къилепатан сергъятдал, Азербайжанда Араз вацун къерехрал.

Гзаф йисар алатнатлани, зи рикелай сергъятдал къуллугътай вахт ва хъайи душушарни алатнавач. Гъар сеферда 28-май мукъва хъайила, санал къуллугътай юлдашар, дустар рикел хквзыва, “дозордиз”, “секретдиз”, “сергъятдин часовой виллиз” югъди ва ийфидин фейи жигъиарни кваз вилерикай карагзала.

За къуллугътай Яру Пайдах авай погранотрядда 65 кас дагъустанвиряни авай. Пуд вацран маҳсус вердишвилер ва гъазурлухвилер ақалтыйла, дагъустанвир тир Пайзуллаева (аварви) ва Суйнажханова (Хасавюртдай тир чеченви) захъ галаз санал са погранзаставадал къуллугъяна. Абурухъ галаз за гилани алакъя хузваза. Чи застава сергъятдин лап гзаф жавабдар чкадал алай. Араз вацун а пата авай (чи заставадин къаншарда) Ирандин сергъятчирин Асландуз лугъудай пост датланы чи гъузчилик квай.

За къени са кардал дамахзана хъи, Ватандин сергъятдал къуллугътай йисар зун патал шад гъиссерив, лишанлу вакъиайрив ацайбуру хъана. Агал къунралди къуллугъунхъ галаз санал за отряддин общественный ульмурдани активилледи иштирака - заставадин комсомолрин тешкилатин секретарвилин, “Чекист” твар алай цлан газетдин редакторвилин, мукъув гвай Агъмедаллар хузын юкъван мектебин ЮДП-дин (юные друзья пограничников) отряддин командирвилин везифаянни тамамарна. Аскервилин къвед лагъай йисалай гатъунна, закай Закавказьеедин пограничный округдин “На рубежах Родины” газетдин (ам Тифлиса ақатзавай) военкорни хъана. А члавуз

Россиядин Федерациядин сергъятар дульнада виридалайни яргыбуру я. Абуру 18 улькведихъ галаз алакъалу я. Маса са улькведизни икъван къуншияр авач. Вири ульквейрихъ галаз амадагвилин, дуствилин гъакъиндай талукъ икърарар кутлуннава. Гъар юкъуз государстводин сергъят хуъз 11 агъзур пограннаряд, цуудралди гимирия ва катерар чпин постарал экъечзава.

Россиядин пограничный къуллугъдин къилин везифайрик акатзава: государстводин сергъят, гъульперин майданар, Россияндин экономикадин зонадик акатзавай континентальный шельфар хуын жигъетдай улькведин государственный пограничный политика ульмурдиз кечирмишун таъминарун; государстводин властдин талукъ маса органирхъ галаз санал сергъятдин вири майданра тешкиллу тахсиркарвилерихъ, контрабандадихъ, законсуздаказ санай-саниз физвай-бурухъ, яракъар, наркотик квай ва инсандин психикадиз таъсирай шейэр маса гунихъ, законсуз яракъамиши хъанвай бандитрин дестеирихъ галаз женг чуугун тешкилун.

Пограничники - летчики чи улькведин цавара хатасувал хузваза, моряки гъульпера, океанра чпин къуллугъ къиле тухузва. Амайбуру улькведихъ галаз сергъятра авай вири мулкарал гъульметлаза. Россияндин Федерациядин Къилепатан сергъятдал алай Дагъустандин чилепатин пограничники къуллугъзаза. Абуру дагъларани, аранданни, гъульелни, цавани чпин вилик эцигнавай везифая намуспувледи къилиз акъудзава.

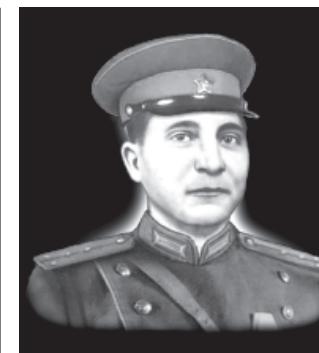
Пограничникдин къуллугъ хаталуди, гъа са вахтунда гъульметлудини я. Чпин пешекарвилин сувар абуру гурлудаказ къеъдзаза. Цлини, юбилейдин ийисуз, 28-майдиз пограничники улькведин вилик чпин буржи къилиз акъудзавай гъалдин гъакъиндай малумарда ва сергъят хузвай-бурун югъ лишанлудаказ къеъдзаза.

Заставадин начальникдин патай ихтияр аваз, за чкадин агъбалирихъ галаз дуствилин сих алакъяр хвена. Чи заставадилай тахминан 3-4 версинин яргъа авай Арайатлы хузын “1-Май” колхоздин председатель, машгъур памбагчи, пуд сеферда Социализмдин Зегъметдин Игит Шамама Гъасановадихъ галазни таниш хъана. Ада чи заставадиз ийизвай къаюмвилай окруждин ва “Бакинский рабочий” газетриз макъалаяр къяна. Гзаф къени инсан ва мергъяматлурик авай и къеъдзали дишегъилиди ваца къвед-пуд сеферда чи заставадин столовойдиз пулсуздаказ нек, какаяр ва ципицлар ракъурдай, суваррин йикъара ульмурдин юлдашни галаз къвез, савкъатар гваз сергъятчириз мугъман жедай. Къуллугъ гъикъван жавабдарди тиртлани, сергъятын хъайи йисара за жуван яратмишунарни ақвазарнан, “Коммунист” (гила “Лезги газет”) ва “Комсомолец Дагестана” газетриз дагъустанвирини сергъятдал гъикъ къуллугъзазатла, мукъвал-мукъвал макъалаяр къяна, шишиарни теснифа. Ингъе абурукай сад:

Зун сергъятдал алатлани яргъал тир
Хайи дагълар, күн зи рикел авазза.
Инин памбаг күн живедин маргъялариз
Ухшарзаза, күн гарни зав раҳазава.
Зун сергъятдал. Ватан ава ахвада,
Адан гару хуш майилар гъизва заз.
Вил элкъуриз къиблепатан накъварал,
Лезги чилин вееси рикел хузваза за.

Араз вацун къваларив гвай сергъятдихъ галаз мад са кар алакъалу я. Гъа за къуллугътай заставадал, вахт атйла, зи хва Заурани къуллугъяна. Килигъя, гъикъван маракъувал ва бахтливал ятла! Гъакъ хъайила, зунни зи хва къведни виликан сергъятчияр я. Чна къуллугътай погранчастни гила Дербентдиз хтанва.

За виликан ва гилан сергъятчириз сувар мубаракзава, абурухъ сагъламвал ва къуллугъдин рекъяя агалкъунар хъана кланзава!

Улица Гюльмагомедова

Названа в память активного участника Великой Отечественной войны (1941-1945 г.г.) капитана Гюльмагомедова Ибрагима Гюльмагомедовича кавалера двух орденов Боевого Красного Знамени, ордена Красной Звезды и ордена Боевой Славы.

Къегъал хва - цицигъви Ибрагим

Тегъи МЕГЬАМЕДОВ

Къадим заманайрилай инихъ авай адепт я: инсан дульнядал атайла, цийи шеъбер эцигайла, абуру твара гуда. Хуриел, къучедални твара эцига.

Адепт тирвал, виризаш машгъур, Ватан патал хъсан къвалахар авур инсанрин твараихъни тъамишалуп риклер амукун патал, заводар, институтар, паркар, къучеяр яда.

Зи рикел аламайвал, чи хузын къучейризни 1988-йисуз твара ганай. Гъайиф хъи, чи балайриз къучеяр къвачихъ янавай баркаллу рухвайрикай са затни чизвач. Са сеферда виняя агъз къевзэвай аялри чпин-чпиз суалар гуз, и къучедиз твара ганвай, кас вуж я лугъуз, веревирдер ийизвай. Зани абуруз чи хузынви - цицигъви Гульмагъамедов Ибрагимайкай ихтилатна. Дугъриданни, Гульмагъамедов Ибрагимайкай лайхху инсан тир.

Ам 1922-йисуз виликан Къасумхузын райондик акатзавай Яркыдередин хузырекай сад тир Цицигъя Гульмагъамедов виликан Гульмагъамедовин хизанди дидедиз хъана. И чулов хабар газа Цицигъиз гъа вахтунда Къасумхузын райондин военный комиссар Золотухин 1945-йисуз сентябрдиз атанай. Ада Ибрагимайкай дяведин йисара лайхху хъайи орденарни медалар адан диде Зилихадив вахканай.

Гульметлу чи хузын аялар, и къучедиз чи хузынви, и гитвилиз лайхху къегъал хва Гульмагъамедов Ибрагимайкай Гульмагъамедовин хизанди дидедиз твара ганва. Чир хъухъ, рикел хузын, къаъриман рухвайриз ушарбур жез алахъя.

Шад гъалара

Хазран КЪАСУМОВ

Сулейман-Стальский районда дяведин, зегъметдин ва къайдаяр худай органрин ветеранрин Совет кардик кваз гзаф йисара азад Яракъу Къуватрин отставкада авай полковник Абдулаким Абдулаевич Гъажимурадов реябервал гузва. И Совет неинки Республикада, гъакъ федеральный держадани хъсанбурон жергеда ава. Идак А.А. Гъажимурадов зегъметдин ва чалишмишвилерин еке пай ква.

Тухузай ватанпересвилин, тербиячиларин ва насыльчиларин къвалайхадай райондин ветеранрин Совет Чехи Гъалибвилин суварин виликан Союздин председатель, армиядин генерал Моисееван къул алай Гульметдин грамотадиз ва маҳсус знакиз лайхху хъана. Райондин къил Н.Абдулмуталибова А.Гъажимурадовав грамота ва знак шад гъалара вахкана.

Стал Сулейманан шириратдин йикъар

Дагъустанвияр садзавай сувар

1

курьув вахтунда цийи къаматда аваз арадал хуни и мисалдин гъахъувал мад сеферда тестиъарзва. Къенин мярекатдизни Стал Сулейманан шириратдал рикл алай цудралди инсанар къвати хъвана.

Фонограмма кутуна ва Стал Сулейманан сес къуд патаз чкана - ада "Съездиз" ширир келзавай.

Мярекат къиле тухузвай машгъур тамада ва бажарағылъу күльтработник Ярагъимед Ярагъимедова микрофондих лезгийрин Стал Сулейманан тъваруных галай музыкадин драмадин театрдин къилин режиссер, Дагъустан Республикадин халкъдин артист Мирзабег Мирзебеговаз теклифна.

- Гъурметлу дустар! - лагъана М.Мирзебегова, - къенин сувар чи театр патални къетенди я, гыкк лагъайтла, Стал Сулейман театрдих галас алақайра хъайва алай вахтундани авай кас я. 1936-йисуз чи театрди Стал Сулеймана вичин хва

Э.Муслимова музейдиз вичин патай Стал Сулейманан чехи сурет багъишина.

Кылел лацу хъицикъдин баплах, вичел хъицикъдин күрт алаз, сегънедал Стал Сулейманан птул Ризван Мамедов экъечун суварин иштиракчыри гурлуп капар яънуалди къаршиламишина. Ада чехи шаирдин сесиниз ухшар ванцелди Сулейман бубадин ширир устаддаказ хуралай келна.

Стал Сулейманан музейдин директор, шаирдин хтул, Дагъустан Республикадин күльтурадин лайихуу работник Лидия Стальскаяди вичин чехи бубадин мярекатдиз атанвай мугъманар, районэълияр табрикна, "Хатрут тар" ширир келна, музей арадал хуник пай кутур къөгъал рухвайринн баркалду рушарин тъварар къуна, къумекайбуруз чухсатгул лагъана.

Стал Сулейманан бажарағылувилкай мярекатдал хуш келимаяр гзаф касари лагъана, яратмишдай интеллигенциядин векилри чехи шаирдиз чипи бахшнавай шиирап келна.

Стал Мусаибахъ галас санал къей "Стал Саяд" драма сегънедал эцигнай. Тамаша жемятди гзаф разивелди къабулнай. 1938-йисуз Лезги театр Стал Сулейманан тъваруных янай. 1969-йисуз драматург Зияудин Эфендиевани Багъиш Айдаева, Стал Сулейманан 100 йисан юбилейдих галас алақалу яз, шаирдин умъурдикай драма къхенай ва гъа 1936-йисуз ам театрди сегънедал эцигнай. Дагъустандин халкъдин артист, режиссер Багъиш Айдаева эцигай и тамаша яргъал йисара театрдин репертуардик хъана. 1989-йисуз лезги театри Агъед Агъаеван "Сулейман" тамаша сегънедил къалтурнай. Тамашаяр эцигунилай гъейри, чна гъа 1936-йисуз Стал Сулейманан шириратдин йикъар, шаирдин умъурдиз ва яратмишун-риз талукъ мярекатар къиле тухузва. Вири и къалахи Стал Сулеймананни чи театрдин арада авай руғъдин алақайриян мягъкем-виликай лугъузва. Чехи шаирдин тъваруных галай күльтурадин идара яз, чи театрдин коллективди гъамиша Сулейман бубадин багъа тъвар вине къазва, адан жа-ваътира гъамиша чи мецел, шаирдин тъварни чи рикл ала. Театрдин коллективди тъваруных къенин сувар мубарак авуналди, заз чехи шаирдин тъвар алай райондин гъар са югъ, къенин суварин югъ хъиз, шадвилелди къиле фена къланзава.

Энрик Муслимова мярекатдал курьув, амма гъар са касдин рикл тъсиридай, ватанпересвилин гъиссер кутадай раҳунар авуна, Стал Сулеймана лезги халкъ, Дагъларин улькве яргъарани машгъурайди къейдна.

Шириратдин йикъан къвед лагъай пай - концертдин программами - жуъреба-жуъре нумрайралди дөвлетлу тир. Ам Готфрид Гъасанован тъваруных галай райондин музикальный школадин хордин коллективди "Сулейман" мани лугъуналди башлашина.

Машгъур манидарап Омар Меликова, Ярагъимед Ярагъимедова, Эрзиман Османова санал Стал Сулейманан "Билбиль" мани устадвилелди тамамарна.

Фольклордин манийрин ва къульдердай-бурун "Күре" коллективдизни тамашачири купар яна.

Къасумхуруун 3-нумрадин аялрин бахчада тербия къачузвай бицекри милли парталарни алаз авур къульпуни ва Агъа Сталлин-Къазмайрин аялрин "Чубарук" бахчада тербия къачузвай Фатима Миримовади лагъай "Диде" маниди межлисдал мадни абургъана.

Стал Сулейманан тъваруных галай музыкадин драмадин театрдин артистар и мярекатдал концертдин къилдин программа газз экъечнай.

Россиядин Федерациядин лайихуу ва Дагъустан Республикадин халкъдин артист Абдул Гъабибова чехи шаирдин къамат, шаирвилен устадвал, камаллувал къеъдзовая гъвечи сегъненяр къалурна. Дагъустан Республикадин халкъдин ва лайихуу артистар тир Фаризат Зейналовади, Руслан Пирвердиева ва маса артистри Стал Сулейманан чалариз къхенвай манияр лагъана.

Икл Стал Сулейманан шириратдин сувар нубатдин сеферда гурлудаказ къиле фена.

Гъар са цIар - мисал, насигъат

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Гъар 18-майдиз, Дагъустандин шириратдин йикъарин сергъята аваз, Махачкъалада, Сулейманан багъда, Дагъустандин общественностдин ва яратмишунардай интеллигенциядин векилар, муаллимар ва студенттар, шарапни писателар ХХ асирдин Гомер, Ленин ордендин сагъиб Стал Сулейманан яратмишунрал рикл алай касар къвати хъун, гъумбетдал цукъвер эцигун хъсан адетдиз элкъвенва...

Стал Сулейман дидедиз хъайидалай инихъ 149 йис тамам хуниз талукъарнавай мярекат меркезда шаирдин гъумбетдал цукъвер эцигунилай башлашина. Ам ачуҳдайла, Дагъустандин писателрин Союздин председатель Мегъамед Альбадиевал, Стал Сулейман зурба шаир, Дагъустандин шириратдин бине эцигай касарикай сад я. Адан яратмишунрал мисалризи насигъатдин келимайриз элкъвенва.

- Алай вахтунда чалар квахъунин месэла хцидаказ вилк акъвазнавайла, чна, гъар са дагъустанвиди, хай чал гъар са кардин эвел тирди анамишна къланда. Стал Сулейман, Гъамзат Цадаса, Етим Эмин, Ирчи Казак... чаш чешне къаҷудай касар авазва. Стал Сулейманакай неинки Россияда, гъак гзаф маса чайрани чизвай. Адан яратмишун-риз Михайл Шолохова, Борис Пастернака, Осип Мандельштама ва гзаф масабуру еке къимет гана, - лагъана М.Альбадиевал.

Дагъустандин писателрин Союздин председателди къейдна хъи, къенин юкъуз поэзияди ва литературади гзаф четин вахтар кечирмишава. Адан гафарай кар са финансирин таъватрал алак. Ктабар чипин келзавайбурув агаък тавуни къурхулувал кутавза. Алай вахтунда халкъдин галас яратмишунардай касарин-шииринни писателрин - алакъа квахънава. Эгер классикрин эсерар келзавачтла, инсан вири патарихъай савадлуди я лугъуз жедач.

- Зурба камалэълидин ирсинихъ къенин юкъузни лугъуз тежер къиметлувал ава. Чна Сулейманан гъумбет - ам физвай чкадал "Бульвар имени Сулеймана Стальского" гафар квахънавай мемориалдин къул гъазурнава, и мукъвара ам чкадал эцигда, - къейдна М.Ибрагимова.

Чехи шаирдин яратмишунрин ва умъурдин рекъзы талукъ келимаяр шаир ва писатель Шағъвельд Шағъмарданова, Дагъустандин халкъдин шаир Аминат Абдулманаповади, шаир Фазил Асланова ва масабуруни лагъана. Винидихъ тъварар къунвай касари, гъакини Дагъустандин писателрин Союздин лезги секциядин руководитель, жегъил шаир, мярекат къиле тухтай Владик Батманова, ДГУ-дин студенткайри Сулейманаз талукъарнавай, гъакини зурба камалэълиди вичи теснифнавай шириар келна.

лейманаз ХХ асирдин Гомер лагъай еке тъвар гун рикл хана, шаирдин Чалан девлетлувиликай, яратмишунар авур девиррикай ихтилатна. Хай халкъдин культура девлетлу ийизвай. Чал вилкди тухузвай касиз вири девиррия еке гъуърмет хъайди лугъуналди, Гъажи Гъусейновича чи ата-бубайри хвейи ва чав агаъзай милли ивиарар-чалар квадар тавуниз эвер гана.

Дагъустандин халкъдин шаир Ханбиче Хаметовади Стал Сулейман Дагъларин улькведен вири девиррия ярж, лишан (визитный карточка) тирди къейдна. Чи арада амачир шаирарни писателар рикл хуналди, ада, Стал Сулеймана Дагъустандин литературада еке гел тунвайдакай, адан яратмишун-риз баянр гунин лазимвал авачирдакай, чехи шаирдин шииррэй гъар садаз лазим жаваб, меслят жагъидайдакай лагъана.

"Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагимова вичин ва колективдин патай вирида сувар-Дагъустандин шириратдин ва Сулейман хай югъ-табрикна. Стал Сулеймана Дагъустандин поззиядик еке пай кутунвайди къейдна. Къве йис идалай вилк шаирдин кайи Къвал-музей са курур вахтунда арадал хайди, Махачкъалада Сулейманан гъумбет - ам фарақъатнавай чка-къиле ашукъ Алихан ва филологиядин илимрин кандидат Альберт Эседов аваз, са десте ватанпересри элкъурна жагъунда тунин къвалахар къиле тухвойди рикл хана.

- Къенин къарал ци мадни сад алава хъхънава: лезгийрин милли культурадин Махачкъалада авай тешкаптадин къил Пакизат Рагымхановадин чалишмишвилер себеб яз, Стал Сулейманан гъумбетдал физвай чкадал "Бульвар имени Сулеймана Стальского" гафар квахънавай мемориалдин къул гъазурнава, и мукъвара ам чкадал эцигда, - къейдна М.Ибрагимова.

Чехи шаирдин яратмишунрин ва умъурдин рекъзы талукъ келимаяр шаир ва писатель Шағъвельд Шағъмарданова, Дагъустандин халкъдин шаир Аминат Абдулманаповади, шаир Фазил Асланова ва масабуруни лагъана. Винидихъ тъварар къунвай касари, гъакини Дагъустандин писателрин Союздин лезги секциядин руководитель, жегъил шаир, мярекат къиле тухтай Владик Батманова, ДГУ-дин студенткайри Сулейманаз талукъарнавай, гъакини зурба камалэълиди вичи теснифнавай шириар келна.

Ялцугъ Эминан - 320 йис

Асирра квахъ тийирди

Майил ЭФЕНДИЕВ

Ци лезгийрин классикрикай сад тир зурба ашукъ, шаир Мегъамед-Эмин дидедиз хайындалай инихъ 320 йис тамам жезва. Берекатлу лезги чилел Ялцугъ твар алай къве хъур хъуниз килигна, Ялцугъ Эмин дидедиз хъана, къваш чил къур Ахъчегъ райондин Ялцугърин хуруркай сад-къве гаф. Садбуру хурурун 800 йис, мъкубуру 1200 йис я лугъузва. Вичикай шаир хъайила, Эмина икъ лагъанай: "Чехи Ватан гъвечи хурурлай башламиш жевзайди рикъелай алудмир. Зит твар Мегъамед-Эмин яз, за жуваз Ялцугъ-Эмин лугъуз тун душушудин кар туш".

Икъван таъсирлу гафар лагъанай ашукъдин хай хъур улькведин картадал аламач. Ам урус пачагъ-лугъуз акси экъечай Гважисмайла, Мегъамед-Эминни Насруллагъ Нури хътиш шаирри, чеб диндин илимар къелнанди эфендивилин дережадив агакъай Агъамирзедин Сеферкъулиди, Байрамани Гъалима, вичихъ Гаргъя ва Къаракүре хурура медресаир хъайи, Ахъчегъ райондин шариатдин дуванхана да газаф ясара къвалихай Нури-Эфенди хътиш динэълии Советрин девирда партийно-советский чехи идараира къилин къуллугърал хъайи Ибдуллагъ Керимова, "Дагъустандин лайихъл багъманчи" тварциз лайихъл хъайи, Октябрдин революциядин, "Зэгъметдин Яру Пайджадин", В.И.Ленинан орденрин саъби хъайи Гъасаналиев Эмира, шаира ихтиян твар-ван авай газаф маса касари машгъурна.

Винидихъ тварар къунвай гъурметливи касарин арада зари ва ашукъ, вичел чан аламаз рива-ятиriz элъкъвей Мегъамед-Эмина (Ялцугъ Эмина) къетлен чка къазва. Ам зурба ашукърикай ва зарийрикай сад хъана. Ада, чуынгъур хурал къуна, Эрменистандал, Ширвандал, Шабрандал, Баку ва Дербент шеъррал цар илтина, вичиз Ялцугъ тир Эмин лугъунал дамахна.

Сифтегъан чирвилер Мегъамед-Эминаз хай хурурун, Ахъчегърин ва маса медресаир къачудай, лезги, турк ва араб чаларал савадлу жедай мумкинвал хъана. Зариди вичикай ихтиян гафар тунва: "Илимдин гъургъуна гъатайди камалдин агакъда. Зани са тимил лаца-чулвадакъ къелнава".

Ширин сес авай, устадвиледи чуынгъур ягъиз чир хъайи Эмина ашукъвиили пеше хъяна, умъурдин эхирдалди ам пешедиз вафалу яз амукуна. Зурба ашукърин ма-кан тир Азербайжан пата адаз иллаки еке гъурмет авай. Машгъур мугъул ашукърихъ галаз гъужетиз экъечиз, галиб жез, Мегъамед Эминаз Къуба патан ханди пишкеш яз Фий хурурун еке мулкарикай сад багъишнай. Фиярин хурурун къуль-зуб итимирин рикъел а мулик къени алама. Къунши вилаяттин хуремизни шеърриз физ-хутун адет хъайи Эмина чакдин халкъарин зарийрин төхрибани чирна, душушъ хъайи ашукърихъ галаз гъужетиз экъечиз, шириатдин межлисра вичин устадвал хажкана. Дербенти зурба ашукъ Гъулбар-ханумахъ галаз хъайи гъужетрайни Ялцугъ

Эмин савадлу кас тирди аквазва. Килиг садра Эмина Гъулбара вуч лагъанайта:

Зун Эмин я, элиф-бейдай зи къил фадлай акъатнава,
На цайди, Назлу Гъулбар,
за келдай вахт алатнава.

Яргъалди давам хъайи гъужетрин межлисдал, малум тирвал, Эмин гъалиб хъанай. Гъулбара эхирдай икъ лагъанай.

За ви гъилия тавар чуынгъур къачудай,
Ви суалприз за жавабар хгудай.
Ашукъ Эмин, вун гъатнава
рике зи,
Захъ гаф амач и межлисдал
лугъудай...

Эминакайни Гъулбараракай халкъдин сивера ихтиян са риваятни ама. Межлис күтятъ хъайила, Эмин вичин хванахвадин къвализ хъфена. Гъулбара хиялда лагъайта, пакад юкъуз вичин чуынгъур Эминаз багъишуна адахъ галаз умъур сад авун патал ялавлу мутьуббатдикай гаф-чал лугъун авай. Гъулбара стхаяр и кардиз акси тир. Абур чин вахан винел гъалиб хъайи Эминан чандиз къаст ийиз гъазур жезвай. Эминан хванахвадиз и кардикай хабар хъана, ада Эминаз гъя и ифиз хурурз хъфин буйругънай. Пакад юкъуз Гъулбара вилер Эминан рекъел хъана. Эмин атана акътнач. Гъакъикъатдикай хабар хъайи Гъулбар гъайифдилай начагъ хъана, хажалатди зайифарна, са шумуд вацралай и дуныядилай фена лугъуда. Гъар сеферда гъихътин сиягъатрай хквэз хънатлани, Эмин хайди тир Мугъулах дередиз цийи манияр, чалар, шириатдин тамам хазинар гваз хквэдай. Эминанни Гъулбара гъуьркетрин чалари лагъайта, лезги литературада миягъем чка къунва. Эмина къхъи чехи эсеррикай сад "Ялцугъ Эмин" твар алай не-гъил я. Гзаф ашукъриз (а чаван) хуралай чидай, абурукъ яз цуругъви ашукътар тир бубани хва Аскерханазни Тажибаз. Гъайиф хъи, а негъил чаз, адан ирссагъибиз, гъат хъувунвач.

Халкъдин сивин ихтилатар гъисаба къуна, шаир Насруллагъ Нуридин (1908-1971-.) гъиле хъайи Эминан ирс дериндай къелайла, ихтиян фикирдада къвезва: ашукъди са ящиз акътайла, Цахур, гъуьнлайни Илису вилаятдин эмир хъайи къвед лагъай Алисултанан идара миравилин везифаир та-мамарна, яни ашукъдикай, савадлувални, арифдарвал себеб яз, Алисултанан советник, медениятдин месэләяр гъиле авай меслятчи хъана. Лугъун лазим къведа, Алисултана Шекидални, Варташендада гъужум авур чавуз адан аскерринг арада Ялцугъ Эминни авай, адап "Женчи шаир" тварни акътнай.

Эминан яратмишунрикай, ширирин мана-метлебдикай лагъайта, абур са шумуд чкадал пай жезва: мутьуббатдикай, яшайишдикай, дин-имандикай, гъя чаварин вакъ-иайрикай къхъенвайбур. Заридин бязи чалар манириз элкъвенва. Абур рикъел алас Ихрек Режеба, ашукъ Абдула, Ражаб Сафарова, Жамал Шагъмарданова ва маса манидарри лугъудай.

Къурдейдай жагъай гъилин хатларин альманаҳда Эминан ширири лайихъ чка къунва. Ида ам чи къа-

дим заманайрин литературадин устад векилрикай сад тирдан гъакъындай шағыдвалзала. Жуъребажуъре ясара хъей ашукъдин чалар гъам Азербайжандин, гъам Дагъустандин ашукърин гъилерай-гъилериз физ, халкъдин арада чкланай. Исятдани Азербайжандин хуверерай адан гъилин хатлар-яратмишунар гъат хъийизва.

Къебела райондин Дуружа хурягъятнавай гъилин хатларин ктаб ана кардик квай музейда хъозва. За фикирзайвал, вичин вахтунда чи гъурметлу хурурну Алимумжирим Тагъиевичаз гъя и Республикаин Къазмалияр твар алай хурияя гъатай ашукъдин яратмишунар и арифдар касдин архивда ама. Чи тварван авай арабист, разметлу Гъалиб Садыкъидин, филологиядин илимрин кандидат Фироза Вагъабовадин, публицист Ильясов Гъажидин гъилера аваз хъайи Эминан шириар гъеле чав, адан ирссагъибив, агакъ хъувунвач.

Малум тирвал, 2010-йисуз Ялцугъ Эминан са гъвечи ктаб, "Ша, Дилбер" твар алаз, Дагъустандин ктабрин издательстводи чапнай. А ктабда шаир Насруллагъ Нуриди турк ва араб чаларай авунчай таржумаяр гъатнава. Гила чаз ашукъдин цийи ктаб акъудиз къланзана. Талабзава, эгер къя гъилера Ялцугъ Эминан шириар аватла, абур "Лезги газетдин" редакциядиз ага-къарун.

Ялцугъ Эминан умъурдикай, гъурметлу дустар, чаз чизвайди къус-тике я. Адан яратмишунриз ДГУ-дин профессор Гъажи Гашарова, Фироза Вагъабовади, илимрин доктор, профессор Гъажи Аслановича еке къимет ганватлани, илимдин бинедаллас дериндай ахтармишунав. Ялцугъ Эмин вичикай яцу ктабар, метлеблу монографияр къхъиниз лайихъл шаир, ашукъ тир. Вучиз ятлани алай аямдин чаланни литературадин алимири и кардиз фикир гузвач.

Шад жедай кар ам я хъи, 2017-йисуз Ялцугърин жемятдин бине күтур Советский хурурун са къучедиз Ялцугъ Эминан твар ганва. Сагърай и кар рикъел атай жемят, хурурн администрация.

Ялцугърин хур ватандиз вафалу гзаф ксарапди тафаватлу я. Эмин хътин зурба шаирарни ашукъдари дидейриз виш ясарилай садра жевзайди я. Жуан гафариз къуват яз лугъун хъи XVII асирдин ашукъ ва шаир Ялцугъ Эмина гъиле къур къелем, XIX асирда дидедиз хъайи лезгийрин рикъел алай шаир, Ялцугъ Эминан тварар стха Етим Эминаз къисмет хъана. Бес им вичел фикир желбадай, тажуб жедай кар тушни? Ибур лезги литературада чин тварар къизилдин гъарфаралди къхъиниз лайихъл ватанэгълияр я! Етим Эминан гъиле хъайи къелемни гъя вич хътин зурба шаирдал хквэдайдал шак алач.

Гъурметлу дустар! "Балкъан къейила - пурар, игит къейила твар амукъда", лугъудайвал, лезги литературадал чан аламай къван Ялцугъ Эминни чи арада сагъ яз амукъда.

"Зун хъфейтлан, хъфидач зи хиялар" - лагъай шириатдини эдебиятдин нурлу гъетерикай сад хъайи зари ва ашукъ Мегъамед-Эминан (Ялцугъ Эминан) твар эбедин яз амукъда.

Ялцугъ ЭМИН

Жеда

(шиирдик дегишишлер кутунев)

Къаз жедач завай гъич илимрин сан, Келнаватлан тимил, жуван пис-хъсан. Чида, илимдин дуст хъайи инсан, Гъамишанда дузы рекъеллаз жеда.

Къебела райондин Дуружа хурягъятнавай гъилин хатларин ктаб ана кардик квай музейда хъозва. За фикирзайвал, вичин вахтунда чи гъурметлу хурурну Алимумжирим Тагъиевичаз гъя и Республикаин Къазмалияр твар алай хурияя гъатай ашукъдин яратмишунар и арифдар касдин архивда ама. Чи тварван авай арабист, разметлу Гъалиб Садыкъидин, филологиядин илимрин кандидат Фироза Вагъабовадин, публицист Ильясов Гъажидин гъилера аваз хъайи Эминан шириар гъеле чав, адан ирссагъибив, агакъ хъувунвач.

Дуныядыа гъикъван чирвилер ава, Чирвилерин сирер авазва цава.

Келунрин рекъе чан эциг жува, Реббидин рикъел вун алаз жеда.

Аллагъдин твар къаз, эзбера калам, Къумекдиз къведайди языва анжак Ам.

Пакамахъ-нянихъ лугъуз, ваз салам, Авамсузар вал къил чуугваз жеда.

Расулиллагъдин Эмин я хъи твар, Эмин, ваз чида илимдин гъунар.

Илимдихъди алимди тавортла ялвар, Инсан вилик фин лап акъваз жеда.

Насруллагъ НУРИДИН таржума.

И дердини зун

тадач

Заз чизва хъи и дердини зун тадач, Югъ-къандавай гъавала я зал къевиз.

Гъич са касни бедлем тахъуй дуныядыа, Яр акурла хкаж жевзач къил виниз.

Вил акъалмир къакъламар за акъвазва, Зи вилерай сел физва ваз акъвазва,

Фиярин чилин са еке мулк Багъишайди малум я чаз.

Ватандин твар хкаждай на дуныядыа тирвал ирид цавуз. Гъина хайытлан, дамахнай на, Вун лезгидин хва я лугъуз.

Илисудин хан Алисултан На камалдадл, унай гъейран. Шумуд суз вун, гъакъикъят я, Меслятчи яз хъанай адан.

Хатадик квай чавуз Шеки Вакай хандин аскер хъанай, Акур чавуз ви викъегъвал, "Женчи шаир" ваз твар ганай.

Алатнаватлан пуд-къуд асир, Вун чав гума, яз тамам сир. Жавагъирри вуна хъей Къени чаз ийизва таъсир.

Матрат цукъвер, гатфар бере, Ягъварин тулал къидач. Халкъди рикъе хузвай бенде, Вун садрани рекъида!

Вуна къизмиш асландин хъиз зун къазва, Инсанривай жедай кар туш им эхиз. Гъикъван къанихъ ятлан вун зи ивидал, Гъич акъатдач зи чандай ви къиванал, Заз вун къанда азаз хъухъ зи къаршидал, Тушта гъузел экъечи завди женгиниз. Килиг зи яр дагъ цукъвери къунава, Цукъ хътин яр каф ақалтна дакъунва, Ашукъ Эмин къве вил шез ваз акунва, Азиз яр, яхъ зи гъил, вун я заз азиз.

Эрзиман

Зун Межнум я, Лейли, дагълар зи макан,

За ви гъасрет чуугваз, на зи эрзиман,

Рикъиз къанда акъваз авач захъ аман,

За ви гъасрет чуугваз, на зи эрзиман.

Къакъан дагъда я жив, я хар къандач заз,

Билбидиз хъиз цукъвед багълар къандач заз,

Дуныядыа девлет, хипер-малар къандач заз,

За ви гъасрет чуугваз, на зи эрзиман.

Гъа вун акур йикъалай къиль кважына зи,

Даим вахъди лув гузва зи кай рикъи,

Хъяз

Конкурсдин нетижаяр къуна

Ислам МЕГЬАМЕДОВ,
“Дагъустандин краеведенидин центр” ДРОО-дин правленидин председатель

Дагъустан Республикада къетлендаказ хузвай тъбиатдин мулкарин (ООПТ) нетижалувал артухарунин ва цийи ООПТ-ар тешкилүнин къвалахадин важиблувал къвердавай артух жезва. Тъбиат хуын патал ихтигин мулкар Дагъустан Республикада 25 процентдилай тимил тушиз хъун лазим я, гъакъикъатда лагъайтла, абурун къадар республикада 10,6 процентдиз барабар я. Гъа-

низд килигна, Россиядин Президентдин “Къетлендаказ хузвай тъбиатдин мулкариз - виниз тир нетижалувал” грантдин сергъятра аваз республикадин край ахтармишунин къвалахарин “Къетлендаказ хузвай тъбиатдин мулкарин тъл алай месзляя” конкурс къиле тухунин важиблувал екеди я.

2017-йисан 15-декабрдилай 2018-йисан 10-мартауди республикадин край ахтармишунин къвалахарин “Къетлендаказ хузвай тъбиатдин мулкарин тъл алай месзляя” конкурс тухузвойдакай малумарнай.

Яшариз килигна пайнавай сад лагъай дестедин арада къиле тухтай конкурсдин нетижаяр алай ийисан 12-апрелдиз къунай, къвед ва пуд лагъай дестейрин - 16-майдиз.

Конкурсдин тешкилэтчияр Дагъустан Республикадин тъбиатдин ресурсрин ва экологиядин министерство, “Дагъустандин краеведческий

центр” ДРОО, “Дагъустандин государствовидин педагогишин универсиитет” ГОУ ВПО тир.

Конкурсдин макъсад, къетлендиз хузвай тъбиатдин мулкарин къурулуш вилиди тухунникай, Дагъустан Республикадин къетлендаказ хузвай тъбиатдин мулкарин ирсинал яшар тамам тир агъалийрин ва аялрин фикир желб авункай ибарат я.

Конкурсди вилик эцигнавай месэлээр: Дагъустан Республикадин тъбиатдин тешшигэ авачир комплексар ахтармишунин кардал краеведчин фикир желб авун; ООПТ-рив эгечизавай тегъер хъсандаи хуунин

Конкурсдин къвалахарин тематика: Дагъустан Республикадин къетлендаказ хузвай тъбиатдин виридалайни рикл алай чка; зи муниципальный тешкилэтчияр ООПТ; зи райондин ООПТ-дин тъбиатдин летопись (кунчай чка, винел патан акунар ва накъв, тъбиат, яд, флора ва фауна, тъбиатдин календарь ва икл мад); чадин агъалийра ООПТ: эгечизавай тегъер ва алакъалу хъун (са ва я са шумуд ООПТ-дин чешнедаллаз); къилди къвалахарин ООПТ-да экология-динни гъавурда тунин къвалах; къилди къвалахарин ООПТ-да инсандин гъерекатри тъбиатдин ийизвай тасир ва тъбиат хуунин къвалах.

Конкурсдиз 150-далай гзаф ахтармишунин къвалахар атана. Ина яшариз килигна пайнавай пуд дестеди иштиракна: сад лагъай десте - аялар ва жаванар (14-18 ийс). И номинацияда Дагъустан Республикадин юкъван умуми образованидин мектеба, лицейра, гимназийра, алава тир образованидин идараира ва юкъван пешекарвиллин училищнейра келзлавай аялри иштиракна.

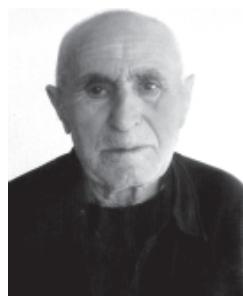
Къвед лагъай десте - жегъилар (18-35 ийс). И номинацияда алимри, аспирантри, студентри, магистранти иштиракна. Пуд лагъай десте. Ам чехи несил (35 ийсалай виниз) патал малумарнавай. Номинацияда къвалахазавай пешекарри, вузрин преподаватели, ООПТ-рив ва илимдинни ахтармишунин институттин къуллугчийри иштиракна.

Конкурсдин нетижайрин бинедаллаз, яшариз килигна пайнавай гъарса дестеда призерар (I, II, III дөрөжийр дипломантар) тайнарнава, абуруз РД-дин тъбиатдин ресурсрин ва экологиядин министерстводин ва “Дагъустандин краеведческий центр” ДРОО-дин талукъ тир дөрөжийр дипломар ганва. Виридалайни гзаф баллар къзанмиш ахтармишунин къвалахри яшдиз килигна пайнавай гъарса дестеда сад лагъай 2, къвед лагъай 3 ва пуд лагъай 3 чка къунва.

Конкурсда иштиракун патал къабулай амай вири къвалахар “Дагъустандин краеведческий центр” ДРОО-дин грамотаяр гана. Конкурсдин вири къвалахар акуудун патал гъазурзувай “Дагъустан Республикадин къетлендаказ хузвай тъбиатдин мулкарин тъл алай месзляя” ктабда гъатда.

Халис зегъметкеш

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Инсанди вичин умъурда михъи гел тун хъсан крарикай сад я. Сулейман-Стальский райондин Герейханован 1-хууре яшамиш жезвай агъсакъал **АБДУ-КЕРИМОВ Хидир Мириевич** гъа ихтигин гел тунвайбурукай сад я лугуз жеда. Ам 1929-йисан мартдиз Мегъарамдхурун райондин Магъумутахурье дидедиз хъана. Адан дах Мисри хуурин колхозда лежбер тир. 6 кыл хизандин сагыб аялар гъвечизмаз рагъметдиз фена. Къвалин къвалахар Хидирални Жабраилап аватна. Хидира дидедиз колхоздин къвалахра күмкәр гуз хъана. Къвалахдилай хтала, суфрадик тухдадил недай фуни квачиз, аял гишила ахварал фидай.

Гъикван дарвал авайтлани, Хидир къелүнүхъ ялиз хъана. Сифте Магъумутахурель 4-класс күтэгъина, Вини Ярагъылай 1942-йисуз 5-6-класстра келнә. 7-класс келдай мумкинвал тахъай жаван 1944-йисуз колхоздин хиперив фена. Мекъилани гишила авай аддавай яргъалди къвалахиз хъанач, лежбервилел элячына. Гөле 20 ийсни тамам тахъанвай ада, Магъумутахурель Самурдиз физ, там атлаз хквейд. Къвачи-къвачи рекъе авай ам, галатна, ахварал фидай вахтарни жедай.

1949-йисуз Хидир Советтин Армиядин жергейриз фена, Украинаада, Белоруссияда, Эстонияда, Латвияда, Литвада къуллугъуна. Эстонияда къуллугъдайла гатун вахтунда адаа тоқдин симера гъатна реекъизвай инсан акуна. Мукъув фейтла, ам аскер тир. Тади гъалда са къурай ваграм жагъурна, тоқдин симер къакъудна, кас къиникъийк къутармишна ва частуниз хабарна. Атай күмекди аскер санчустин агақъарна.

Командирди адаа чухсагъул лагъана ва отпуск гана. Армиядай хтала, Хидир, вири хуурьунвияр хъиз, Герейханован совхоздиз фена, ина къвал-юът кутуна. Ам къелемар гъасилдай питомниңа рабочийвиле ақваззана. Са шумуд йисуз ана къвалайдалай гъазурзувай чубанвални авуна. Ада вич халис зегъметкеш тирди къалурна, хуурьунвияр арада гъазурмет къзанмишна.

Къвалахдин вахтунда Хидирал раз совхоздин директор хъайи рагъметлу М.Бачханова са шумудра гъазурметдин грамотаяр, пулдин пишкешар ганай. Ам “Коммунистический зегъметдин зарбачи” значокдиз лайиху хъана.

Вичин са къадар яшар ятлани, Хидир буба хууре жезвай хийир-шийирдикай садраны къерех хъана ақваззаза. Хъсан хизандин къил, насыгъатхи, халис инсаннепрес тир ам хуурьун агъсакъалрин советдин членни я.

Хидир бубадин хизандан 4 гадани 4 руш чехи хъана. Гъазурметлу ветеран, чна ваз мукъва жезвай 90 ийсан юбилей риклдин сидкъыйд мубаракзава. Къуй квехъ чандин сагъвал хъурай!

Хъсан нетижая

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибова 2017-йисан 12-январдиз акъудай тапшургудин бинедаллаз “Зи хуър-зи чин” конкурс-клигун малумарнай. Экологиядин йисан сергъятра аваз тухтай конкурсдин метлеб, агъалийрин гегъенш къатар, карханаяр, идараляр, организацияр, хуурерин администрацияр желб авналди, аваданламишунин рекъял лап хъсан хуър тайнарун тир.

Конкурс 4 номинациядай тухвана: “Лап хъсан хуър”, “Виридалайни хъсандиз аваданламишнавай къвал”, “Лап хъсан школадин гъаят” ва “Школадилай виликан идарадин лап хъсан гъаят”.

Конкурс-клигунин нетижаяр максус комиссияди къуна. Нетижада “Лап хъсан хуър” номинациядай 1-чка Къасумхурун админастацияди къуна.

“Виридалайни хъсандиз аваданламишнавай къвал” номинациядай 1-чка Агъастыл-Къазмайрилай тир Рудик Рамазанов, 2-чка Къасумхурулай тир Тамара Рамазановадин гъятираз гана.

“Лап хъсан школадин гъаят” номинациядай 1-чка Къулан Стальприн юкъван школади, 2-чка Цийи поселокдин юкъван школади ва 3-чкани Курхурун М.Рагымован тваруных галай 1-нумрадин юкъван школади къуна.

“Школадилай виликан идарадин лап хъсан гъаят” номинациядай 1-чкадиз Агъастыл - Къазмайрин “Чубарук” аялрин бахча, 2-чкадиз Къасумхурун 1-нумрадин аялрин бахча лайиху хъана.

И икъара райондин къил Нариман Абдулмуталибова райадминистацияда къиле тухтай совещанидал “Зи хуър-зи чин” конкурс-клигун гъалиб хъайи ва приздин чаяр къур хуурьун админастациядин къил Далгат Бабаевав, идараиринни организацийр руководителрив ва къилдин къасив дипломар вахкана, абуруз тебрикдин келимаяр лагъана.

Конкурс-клигунин положенидихъ галас къадайвал, гъарса номинациядай гъалибчийриз ва призериз 10000, 6000 ва 4000 манатдин къадарда аваз пулдин призар гана.

Нариман Шамсудиновича къейд авурвал, конкурс-клигунин хъсан нетижаяр гана. Гъавилай ам районда гульгуунин йисарани тухуда, иштиракзувай хуурерин админастациярин, организацийр, карханайрин, идараирин, гъакъини къилдин къасирин - къвалерин иесийрин къадар артхарда.

Багъ гегъеншарна

Нариман КЬАРИБОВ

Дербентдин медицинадин колледждин муаллимринги студентри шегъер къацу авуник ва аваданламишуник лайиху пай кутазва. Абуру субботникра ва михъивал хуунин вири мярекратра активвилелди иштиракзувай.

Чирвилер хажжунал хъиз, зегъметдални рикл алай колективти къацу авунин ва аваданламишунин къвалахар сифтени-сифте колледждилай башламишзава. Пуд идайлай вилик къиле директор, РД-дин Общественный палатадин член Светлана Гъамзатова аваз, бажарагълу коллективти Дербентдин медколледждин мулкуна (ам чехиди я) Гъалибвилин парк кутунай. А чавуз цайи 120 къелем (абурук эмишринбурни ква) вири экъеччина.

Къацу авунин къвалахар идалди тамам хъанач. Багъ гегъеншарунин мураддалди цини 0,2 гектардин майдан михъина, гъазурна. Гатфариз ана алава яз жуъреба-жуъре сортарин эмишрин 130 къелем кутун хувуна. Абурухъ гелкъвезва. Зулуз Гъалибвилин багъ мадни гегъенш жедай.

КЪАЗИБЕГОВ Тажидин-гъажи:

“...ам сир я вини Аллагъдин арада авай”

Алибек ОМАРОВ

(Эвел 20-нумрада)

Жувакай

Зун Мегъарамдхурье 1948-йисуз дидедиз хъана. Ана школа акъалтарна, Дағыустандин пединститутдин физикадин математикадин факультетдин экечина. Келдай йисара хайи агалкъунриз килинга, институт күтъяйла, ана къвалахи туна. Са йисуз, а девирда къянун тирвал, армияда, (Венгрия), къуллугъуна. Ахпа Ленинградда Герценан тваруних галай пединститутдин математикадин анализдин кафедрана дин аспирантурада көлна, диссертация хвена. Яхчур йиссалай виниз вахтунда педуниверситетда тарсар гана.

- Чи бубаяр дагъуух Хважайрин хуяр я, - сүйгетсава Тажидин муллимди. - Буба Ливаудин фронтдай хирер алаз хтанай. (Мад гаф кватай чкадал: “Ливай” - “пайдах” лаъж чал я, “ливаудин” жезва - “диндин пайдах”.) Ада Мегъарамдхурьуна районда военкоматда къвалахна. А члавуз ам мегъарамдхурьуна рушал эвленшиш хъанай. Заз чидайвал, чи чехи буба Тажидин, чирвилер авай динэгъли, вичин девирда Къасумхурун райондин Хтунрин хуяре мискиндигим тир. (“Тажуддин” - “диндин таж”).

Инсандин умъурда са вахт алукъда, ада дуньядин вири аламатар, умъурда жедай-тежедай маса жуьреда гъисс ииз эгечда. И кардиз гъар жуьре душушушина къуват гуда. Руғыданы, бейндиндегишилдер садлагъана, къульз къилий, жевайдай туш, жегъиль девиррилай эгечина, къвез-къвез жезва. Закай рахайтла, мумкин я, сифте зак хълур душуш: 1988-йисуз чуру узъурдики зи умъурдин юлдаш кечимиш хъана. Зун яшар тахъанвай пуд аял гъаз амуқнай... Араб чал жириз, исламдиз майл ииз, зун масабуруз жув къалурун патал эгечнайчар. И кар садазни чинни иизвачир. Дин - жув, жуван чан патал я, масабуруз къалурун патал - ваъ. Иман сир я вини Аллагъдин арада авай...

Закай имам, гъелбетда, чехи буба чешне яз, адан реҳъ къада лагъана хайиди туш. Виризда чизва: чи патара kanl иидай кас амачир. Вири Лезгистанда диндикай хабардар садвад кас, белки жагъидай жеди. Чи леzi гадайри теклифна: муллим, бес мискиндиз лайх-лу имам герен я. Вуна и кар гъиле къунна къанда. Зи яшарни тирвияй, чирвилерни авайвияй. За теклиф къабулна. Муфтийди зун и мискиндигим мимамвиле тестикъарна са йиссалай тимил вахт я. И везифаир хивез къачурла, университетдай зун экъечина. Ина къвалах гзаф ава.

Къвале сүгъбет

Чун Тажидин муллимдин къвализ хтана. Адеддин гъвечи кабинет - интелигентдин къвалахдин чка: компьютер, гзаф къадар ктабар, дуньядин классикадин художественный эсерар. Адан гъилик леzi шаирин күргүн ктабарни ква. Заз чир хайивал, Тажидин муллимди араб чалай таржума авунвай, исламдин классикадик акатзавай пуд ктаб Москвада - Санкт-Петербургда “Дила” издательства чапнава, абур Россиядани, мукъвал къунши улкъвейрана келзайбайрув агаънана. Араб чалай леzi чалаз ада ал-Гъазалидин “Дузъ рекъин эвэл” ктабни элкъурнава.

- Педуниверситетда мұжыуд үйисуз къван зи асул къвалахдих газал санал за къецепатан улкъвейрин чаларин факультетда араб чалан тарсарни гана, а члавуз пешекарар авачирвиляй. Араб чал за жува-жувас чирайди я. Ахпа 1995-йисуз жуван чирвилерни дережа ахтармишдай ва хъсанардай мумкинвални хъана: Сирияда, Дамаскда, “Абу Ну” лугъудай исламдин университетда имамрин дережа хаждай пуд вахтран курсара келна. Махачкъаладиз ана са авария атанвай, Дағыустандин имамриз ана къелун теклиф. За педуниверситетдин араб чалан кафедрада къвалахдайла, гъваниз ам ақъатна, луъкъунар хъана. Ада зазни курсара

виридалайни гъунарлу векилар - Къуҷхуър Сайд, Стәл Сүлейман, Етим Эмин, Алкъвадар Гъасан-эфенди - еке иман гвай инсанар тир.

Етим Эминан и ктаб аку, им зав гвазса яхчур йис я. Жегъиль йисарилай инихъ адан эсерар за гъамиша келзава. Са Эминан ширип - ваъ, чаҳъ зурба бажараъдин шаирар мадни ава. Вири и йисара за газетдиз ақъатай виликан шаирин эсерар къватзава, келзава, иллаки - виликдай чап тийизвайбур. Абуруз за ийизвай итих леzi ватанпересдинди я. Жуваз чални чир жезва, чи тарихни, культуруни.

Адаз бес тежезвайди вуч я лагъайтла, - вахт. Мискиндал еке зегъметар чулуна кланзама. Къвала, таржумайрин къвала давамарзава. Гъафтада къве югъ квачиз, амай ийкъара Тажидин муллимди са мискиндан Къуръан чирдай тарсарни гузва. Амма жегъилриз цүлд йисара чирвилер гайи адаҳ газал сүгъбетсавай вахтунда чун маса месэлайрикани рахана.

- Жегъилар юристарни экономистар жез гъавалат хъайи вахтар алатзава, - лугъузва ада. - Гъујет алак, гуманитарный илимар вожиблу я. Анжака девирди маса илимизни артух фикир гун истишишава: математикадиз, физикадиз, химиядиз. И журедин илими я дуньяя вилик тухузвайди.

■ Аладай девирда жегъилри къачузвай образованидин дережадал разивал къалурдай кас гъэрктикан гъалтдак. Ви фикирдай, 90-йисарилай инихъ и хел са жуъре хъайтлани гуңгунья тъйт хъийизвани?

- Улкъведа образованидин хиле гъалар гъунгунья гъят хъийизва жеди, алахъунар иизваша. Москвада, Питерда, масанрани, эхъ, хъсан патахъ элкъвенина. Ятлани Рагъэъчидай патан улкъвейрин дережадив гекъигиз жеда.

■ Чи республикада авай гъларикай рахайтла?

- Чина жегъилри къачузвай образованидин ери агуз тирди садазни сир туш. Аспирантурада көлна хтана, 1972-йисалай инихъ за студентриз тарсар гана. Гъавилай завай гъавурда аваз лугъуз жеда: а девирда лап хъсан, тарифдин образование гузвой. Дағыстанда чирвилерихъ ялзайвай, алахъна келдай жегъиларни, абуруз тарсар гузвой лайхху мулламирни авай. Гила лагъайтла... Жуван тежирибадай, математика гүнникул гуңгун. Са патахъай, сятерни тимиларнава, чирвилерин дережа агуз аватнава, мукъкул патахъай, математикадай ийизвай истишишна, екебур я. Зи патав исятдани, а къвалахдик кумачтлани, гъар юкъуз ЕГЭ-дин суалар газал къвэзвана. Гъыкъван вахт аваҷтлани, квалификацияни кважа тавурай лагъана, за абурух газал къвалахзава, гъавилай заз чизва.

Гъалар ахътинбур я хъи, школайрин хейлин мулламиривай ЕГЭ-дин задачаяр, иллаки абурукай экиримжи ирид, тъялис жеваз. Са пуд йис вилик Рамазан Абдулатипова республикадин мулламир чирвилерин дережа ахтармишун патал абу ученикъиз гузвой ЕГЭ-дин задачаяр гъялис мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз мулламир къвалахар за ахтармишнай. Абурун са пай къабулиз тежербур тир. Баллар гузвой виниз дережадинбур анихъ амуқъяр, гъята юкъван четинвилин задачаярни абурувай гъялис хъянвачир... Цулад агуз мажбурнай. Зун гзаф йисара гъа сифтедилай ЕГЭ-дай эксперти. Гъавилай а чавуз м

Рекъерин къейдер

Гъаким КЪУРБАН

Чаз и майдин гузел йикъар Лакъудун кысмет хъана. Чун - са десте зарияр, журналистар ва телевиденидин къуллугчияр Сардар Абил, Фетягъ Къурбанов, Ариф Гъамидов ва и цаарарин автор. Агъадихъ тикрар тавун патал лугъун: фейи хуъера, мектебра чун гъар сад жуван пешедиз талукъ краарал машгъул хъана. Зун дидед чаланни литературадин муаллимрн къвалахдиз килигна, С.Абил вичин эсерар кел-заяв инсанрихъ галаз таниш хъана, Ф.Къурбановани А.Гъамирова тъбигатдин, лайхху ватанэгълийрин, аялрин шикилар яна.

Чи машин Къиблепатан Дагъустандиз гъахъзава. Ингье къадим Дербент... Лезги театр... Сифте чна Стапл

Майдин йикъара - чи дерейра

Сулейманан гумбетдиз икрамзава, шикилар яза. Ахпа театрдикай къилин режиссер М. Мирзебегова субъетзава ва эхирдай алаба хъийизва:

- Чи театрдиз гъар юкуз хуъерай къерет-къерет аялар гъизва. Чна абуруз Х.Хаметовадин, Абд.Исмаилован, А.Къардашан, Ф.Беделован эсерар эцигнавай тамашаяр гъавая къалурзава.

- Им цийи адет я хъи! - чун тажуб жезва. - Хъсан адет я.

- Эхъ, - тестикъарзава къилин режиссерди. - Хуъерин аялриз сифте яз къадим шегъер, Нарын-къеле, жуван театр... аквазва.

Нарын-къеледал чунни хаж хъана, гънлай Сулеймана тариф авур шегъердиз тухдалди килигна.

- Гъикъван зурба къеле я! - тажуб валилар телевиденидин къуллугчиири. - Шегъер... Каспи гъуль...

Чи рекъик субъетри гуар кутазва: гъарда жуван фикирар лугъузва, гънссер къалурзава, жуван хай хуъер, келай мектебар рикъел хизива... Сифте гаф Сардар Абилинди:

- Зи Сардархуър парал гузел макан я. Ам квез аквада, - ада нур гуз акъвазнавай мектебдин, аялриз спортзални бахча эцигнавай жумарт инсан Алиев Сагылан, вичин пенсиядикай лап хъсандиз келзазай аялриз стипендия гузай агъсакъял Саидагъамед буладин, гъакъисаъвилелди къвалахзавай директор Асадуллаев Мусаеван... тъварар къазва.

Чаз чизва: вичин хуърухъ гел-къульник и рахазив заридин пайни ква; ци чна адан 60 йисан межлисда иштирақда.

Машин Белиждин къекъуынди-лай алатаава... Сур тамун юкъвай физва...

- Гъикъван гузел я! - лугъузва Фетягъ Къурбанова. Адан тереф хуъза Арифани.

ЛУКИАРаквазва. Ина къянни вад ийисуз мектебдин директорвал авур, мектебдин цийи дарамат эцигай къегъал хва, дидед чаланни литературадин муаллим, методист, литературовед Жамал Жамалов рикъел хизива...

Эрчи патахъай дагъларин лацу кукушар пайда жезва, къай гъава галукъзава. Чав дамах агатзава, риклериз регъят жезва...

ЦИЙИ МАКЬАР... Рикъел сифте чехи зари Абдулбари Магъмудов хъзвезва, ада разъмет гъизва... Ахпа...

- Бес чун инлай Шагъабудин Шабатов тауна фидани?

- Элкъвена хъведайла, хъуй...

Цийи Макъарин мектеб... Адан патав эцигнавай мискин аквазва.

- Ибур санал эцигна, хъсан кар хънанач. Мискин вини суарарин патав къандай, - лугъузва Ф.Къурбанова.

- Ингье Эминхуър! - шад хъана сиягъатчийриз.

муаллим-методист Фахрудин Несрединова кутуна.

Самовардин чайни лезги шуръеряр ва маса няметар алай сүфрадихъ М.Гъажиеван тухумдикай мугъман-риз алимдин хтул Надир Гъажиева субъетзава. Гъята таула чехи бубадин тъвар алай хтулди, бадедин цен гъилья ахъай тийиз, са вил чаз ягъиз, чукурзава.

МУЛЬВЕРГАНАР... Алим Гъахъверди Рамалданован тъварунихъ галай мектеб. Дидед чаланни литературадин тарсар гузай муаллим-ветеран чад фадлай таниш я. Адан чанада гъамиша вичи тъкъурнавай "Лезги чалан словарь", за акуднавай "Лезги-урус гафарган" ва маса ктабар ава, гъвилляй ада гузай тарсарни илимдинни методикадин цийи истемишунрин дережекада аваз къиле физва.

Чун дагълариз мукъва жезва... Шад гуъгуълар са халкъ къве чадал пайзавай сергъят хуъзвай яракълу аскерри чурузава... Ариф, са гафни рахан тийиз, Къулан вацун эрчи патав килигзава: им адан хай ватан я... Ада чун гъвурда твазва:

- Чаз аквазвай Цехуълприн хуърувай винелди, Тыгъиржал вацун къуна фейила, чан стхяяр, ахпа чапла патахъ элкъвена, мад къибледихъ фейила, са вад-цуд километрдилай зи Тыгъирар душушъ жезва, - адан пъзарар зурзана...

УСУГЪЧАЙ... Кимел ацуънавай итимиз салам гана, Сардар Абила лацу чуру квай Назим бубадихъ галаз субъетарна: ам заридин афъанви дустунин буба я.

Чехи вацун дере... Мукъвель чи

Хуърун ФАП-да

Хазран Къасумов

Инсандин сагъламвал хуън ва мяъкемарун медицинадин хилен работникрин къвалахдилайни аслу я. Абуруз хуъера кутугай къулай шартлар яратмишунихъ еке метлеб ава. И рекъерай, гъакъни хуъера фельдшервиллинни акушервиллин пункттар (ФАП-ар) эцигунал гъалтайла, Сулейман-Стальский районда еке къвалах тухузава. Икъ, Къулан Стапларин хуъре эцигзавай ФАП-ци ишлемишиз вахкун план-дик ква.

2017-йисан эхирра капитальнидаказ ремонт хъувурдай гуъгуънлиз Агъя Стапларин-Къазмайрин ФАП ишлемишиз вахкана. Цийи шартлара къвалах гъикъ тешкиннаватла чирунин мураддади чун чкадал фена. Чаз акурвал, ана гаф къвалахар авунва.

- Хуърунвийрин арза-ферзе, наразивал себеб яз, Да-гъустандин Къиблепатан территориальный округда РД-дин Къилин патай тамам ихтиярар авай векил Энрик Муслимова (а чавуз), райондин къил Нариман Абдулмуталибова ФАП капитальнидаказ ремонт хъувунин къвалах вилик тухвана, - лугъузва анин заведующий Асият Оружевади. - И кардай чна абуруз, гъакъни эцигунрин, ремонтрин къвалахар къумекар гунай Ражидин Агъмедоваз, Загъир Гъажимирзоеваз, райондин центральный больницадин къилин дуухтур Максим Ханбалаеваз, эцигунардайбурун бригададиз чухсагъул лугъузва. Абурун къайтъударвилин нетижада чаз къвалахдай къулай шартлар ва мумкинвилер хъанва.

Мукувай таниш хъайила, чир хъайивал, **Асият ОРУЖЕВАДИ** (шикилда) 1983-йисуз Астраханда медучилище акъалтларна. Цийи поселокдин медпунктуна медсестравиле, Герейханован хуърун 2-отделенидин ФАП-дин заведующийвиле къвалахна. 1985-йисалай Агъя Стапларин-Къазмайрин фельдшервиллинни акушервиллин пунктунин заведующийвиле везифаляр тамамарзва.

- Чи ФАП-да медицинадин рекъяй къилин ва маҳсус пешекарвилин образование авай 5 касди къвалахзава, - субъетзава А.Оружевади. - Абуру хуъре яшамиш жезвай 2896 касдиз медицинадин рекъяй къуллугъзава. Ремонт хъувурдай гуъгуънлиз чахъ 4 кабинет хъанва. ФАП медицинадин тадаракралди, дармранралди, рапаралди, герек маса шейзралди таъмин я, экуввал ва чимивал ава. Ида чи вилик агъалийрин сагъламвал хуънин ва мяъкемарунин къвалах мадни хъсанарунин везифаляр эцигзава. Чи медработникар къвалахдин рекъяй тежриба авай, хиве авай везифайрив жавабдарвал гъиссуналди эгечизавай пешекаря. Умудлу я, чалай хуърунвийрин патай гъуърмет къазанмишиз алакъда.

Чун фейила, участковый терапевт Муминат Омаровади яшшу дишегълидин сагъламвал ахтармишавай. Ада 1989-йисуз Дағыустандин медицинадин акъалтларна. Адалай инихъ Агъя Стапларин-Къазмайрин агъалийрин сагъламвал хуънин къуллугъзда ақвазнава. 1989-йисуз Дербент шегъердин медицинадин училице акъалтларай Лафира Гъсанбеговади ФАП-да акушерка яз къвалахзава.

- Хуърун агъалийрикай 1434 кас дишегълияр, абурукайни 487 аялар хадай яшара авайбур я, - лугъузва ада. - Сагълам аял сагълам дидеди хада. Гъавиляй чна дишегълийрин, гъакъни бицекирин гъакъындай къайтъударвалзва. Ида хъсан нетижани гузва. Хазвай аялрин къадар артух жезва. Дидеяр ва бицекар къеий душушъшар тахъана са шумуд яис я. Алай вахтунда чи учетда къвачел заланавай 17 дишегъли ава. Абури чи гъар йикъян къетлен гъузчевилик ква. Дишегълийрин сагъламвилин гъал хъсанава.

Хуъре 622 аял ава. Абурукай 544 14 йисал къведалди яшара авайбур я. Аялрин сагъламвал хуън ва мяъкемарун патал тежрибалу дуухтур-педиатр Сижарат Къазанбеговади ва вичихъ къвалахдин 30 йисан тежриба авай аялрин медсестра Бесханум Эседовади намуслудаказ зегьмет чуѓвазва.

Фельдшервиллинни акушервиллин пункт авай гъалдилай, медработникрин къвалахдилай чун рази я амукъна. Умуд кутас къланзава хъи, Агъя Стапларин-Къазмайрин хътин шартлар райондин амай хуърерани жеда. Райондин къилем авай ксари ийизвай къайтъударвал, къилиз ақудзазавай къвалахар и кардин замин я.

Налограй къур пул вахкузва

Нурдин РАШИДОВ

Малум тирвал, исятда къуватда авай за-
кондин бинедаллаз бязи дуьшушра ма-
жибдикай къунвай налогрикай са къадар
пул вахкузва...

Гъихътин дуьшушра?

И месэладиз баянтар гун за Россиядин
Федеральний налогрин къуллугъдин Дагъ-
устан Республикада авай управленидин
(УФНС) госналоговый ст. инспектор Элдар
Халидович ГЬАМИДОВАВАЙ талабна.

КУРУБ КЪЕЙД.
Элдар ГЬАМИДОВ 1987-йисан 13-
июлдиз Махачкъалада экономистринни
финансистрин хизанды дидедиз хъана.
2009-йисуз Дагъустандин В.И.Ле-
нинан тъварничыхъ галай госуниверси-
тетдин экономикадин факультет, губ-
гъүнлани Махачкъалада авай Южно-
федеральный университетдин (ЮФУ) юридический факультет агал-
кунради акъалттарна. 2014-йисалай
винидихъ тъвар къунвай управленида
гъакъиса гъивилди къалахза.

Ингъе ада вуч лагъанатла:

- Къур пул хъудун, вахкун, къун тавун (яни налоговый вычет) - им доходдилай налогар гуналди чипз зиян хъанвай агъалийриз государство и ийзивай къезилвал я. Месела, яшайишдин къвалер маса къачурбуруз, мединадин къуллугърикай менфят къачунай, аялриз образование гунаш ва икмад...

Яшайишдин къвалер къачунихъ галаз алаакъалу яз къур пулунихъ компенсациядин метлеб авай, эмени маса къачудайлай акъатнавай харжийриз килигна, яни, къвалер маса къачудайлай, харж авунвай къадардилай (2 миллиондилай виниз тушиз) 13 процент вахчудай мумкинвал жезва.

Месела, са касди 2011-йисуз 3 000 000 манатдин къиметда авай къвал маса къачунва. Адай 2 000 000 манатдилай къунвай пул вахчудай жеда. Им акъ лагъайди чал я хъи, а касдин мажибдикай НДФЛ (налог для физических лиц) къадач. Маса къачузай эменидин къимет 2 000 000 манат яз ва адай виниз акъатиз хъайитла, законди налог 260000 манатдин къенятдай мумкинвал гузва.

Къур пул неинки са къвалер, гъакъ чилин участок маса къачурлани вахкузва. Амма и къвалах анжах чилин участок къвалер эцигун патал ва 2010-йисан 1-январдилай фад тушиз маса къачунвай, участокдиз талукъ я.

Идалайни гъейри, налог яз къур пул а чилел яшайишдин къвал эцигна къутъягъдалай ва ам, госрегистрация фена, хусисиятдиз элкъведалди вахчудай жеда. Эгер участок къвалерни галаз маса къачузказ (къур налогар вахчун патал) хъайитла, хусисиятдиз къвал, гъакъ участокни элкъурна къанды (письмо ФСН России от 13.04.12. № ЕД-4-3/6240@).

Эгер налогар гузвой касди са шумуд чекда къвалихиз хъайитла, адай къур налогар виринрай вахчудай ихтияр авай. И карди адай къезилвал яратмишда, гъик лагъайтла!

2 000 000 манатдин лимит къвалихиз вири чайкрай пайда. И кар патал налогрин инспекциядай къур налогар пъар са къвалихиз вири чекдай вахчудай ихтияр авайди субутарзва вири чекдай къачун лазим я (РФ-дин НК-дин 220-статьядин 8-пункт).

Яшайишдин къвалер маса къачунихъ галаз алаакъалу яз къур налогар гузвой къуватда анжах са сеферда вахкузва.

2014-йисан 1-январдилай яшайишдин къвалер маса къачунихъ галаз алаакъалу яз къур налог са шумуд объектдай вахчудай жеда, эгер налогар гузвой касди 2000000 манатдин лимит михъиз харж тавунваз хъайитла.

Икъ, эгер агъалиди квартира 1200 000 манатдай маса къачуна, гъа и къадардилай къур налогар вахчунватла, гъульгъунин сеферда эмени маса къачудайлай, адай амай 800 000 манатдикай менфят къачудай ихтияр ава.

Эгер къвалер къутъягъ тавунмаз (месела, лугъудайвал, "каркас") маса къачунваз хъайитла, адай ремонтдин къвалихай акъаттай харжийри гъисаба къадай ихтияр ава. Амма и вахтунда маса къачур шейэрин чекар хвена къанды.

Мадни чипн хусис такъатрихъ 18 иис же-
далди яшара авай аялар патал къвалер маса
къачузай диде-бубайризни (аялар хави-
ле-рушвиле къабулнавайбуруз, къюнориз...) 2
000 000 манатдив агаакъна пулунилай
къунвай налог вахчудай ихтияр ава. Ида
гележегда аялар къур налогар вахчуннай
(налоговый вычетдикай) магъумзувач.
(Россиядин финансирин министерстводи
2013-йисан 13-сентябрдиз къабулай къарар
№ 03-04-07/37870).

Идахъ галаз сад хъиз, са шумуд объек-
тдиз талукъ яз къур (2 000 000 манатдин къадар-
дилай налогар анжах са сеферда вахкузва). Сад ла-
гъайди, эгер яшайишдин чека хусисиятдиз 2014-йисан 1-январдилай элкъевенваз, гъакъ-
ни и числодалди эмениндиз талукъ яз къур
 налогар вахчуннай ихтиярдикай менфят къа-
чун тавунваз хъайитла. (Россиядин финансирин
 министерстводи 2013-йисан 13-сентябрдиз къабулай 03-04-07/37870 нумрадин къарар).

Маса къачур эмениндиз гайи 2 000 000 манатдилай къур налог вахчуннай гъейри,
 агъалийрийвай ипотекадиз талукъ язни 3 000 000 манатдилай къунвай процентарни
 вахчудай жеда (РФ-дин налогрин Кодексдин 220-статья).

Месела, агъалиди 7 000 000 манатдин къимет авай къвалер маса къачунва. Сифте гун лазим тир пулунин къадарди 30% (2100 000 манат) тешкилзева. Икъ, къвалерин къиметдикай амай къадардин 70% кредит (4900 000 манат) къачунва. Къвалер маса къачурдайлай къулухъ вахчузай НДФЛ-ди 2 000 000 манатдилай (маса къачунвай эмениндиз талукъ) мадни 3 000 000 (ипотекадиз талукъ яз ганавай процентрин къадардилай вахчузай къур налог) манатдилай гайи доходдин налогрин 13 процент, яни винидихъ мисал гъанван дуьшушда 650 000 манат, вахчудай мумкинвал гузва.

Къунвай налогар вахчудай къве къайды ава. Сад лагъайди, жуван счетдиз пул ягъ-
уналди (перечисление), къвед лагъайди, и къезилвилай къвалихиз вири чекда менфят къачуннади. Ана эмениндиз талукъ яз къевай къунвай налог кумай къван вахтунда налогар хъядач.

Документрин пакет ахтармишайдалай гъульгъуниз налоговый инспекторди къвалихиз завай чекдиз хабар гуда. Гъа идалди налоговый инспекцияди и ва я маса инсандин налогиз талукъ яз къезилвал авайди тестикъарзва. Идалай гъульгъуниз къвалихиз вири чекда къевай мажибдикай, я премийрикай ва я материальный къумекдикай... налогар хъядач.

Буюр, ихътин къезилвал авайбуру закондикай менфят къачу!

Хизанриз алата къумек

Гъазурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Хизанриз (гъа гъисабдай яз газа аялар авайбурузни) яшайишдин рекъяя алата къумек гунин мураддалди Дагъустан Республикада алай вахтунда агъадихъ галай нормативный правовой актар кълиз акъудзава.

"Аялдиз гъа ваца пособие гунин гъакъиндан" Дагъустан Республикадин 2004-йисан 29-декабрдин 61-нумрадин закон, адай асаслу яз, гъа ваца аялдиз -112, текдиз амай дидейрин ялриз 224 манатдин къадарда аваз пул гузва;

"Аялар авай хизанар патал яшайишдин алата серенжемрин гъакъиндан" Дагъустан Республикадин Президентдин 2007-йисан 31-майдин 71-нумрадин Указ, ана 5 лагъай ва адай гъульгъунин аял хайила, - 10 агъзур, 10 лагъай ва адай гъульгъунин аял хайила, - 300 агъзур, санал къве аял хайила, - 20 агъзур, санал пуд ва адай виниз аял хайилани, 100 агъзур манатдин къадарда аваз пул гун къалурнава;

"Дагъустан Республикада яшамиш жезвай, кесиб хизанар тир 1-классдиз физвай аялриз са сеферда гудай пул тайнарунин гъакъиндан" Дагъустан Республикадин 2012-йисан 8-августдин 265-нумрадин къарар, ана Дагъустанда яшамиш жезвай дарда авай хизанар тир аялар 1-классдиз фидайла, са сеферда яз 2000 манатдин къадарда аваз пул гун къалурнава;

"Дагъустан Республикада газа аялар авай хизанриз яшайишдин рекъяя къумек гунин серенжемрин гъакъиндан" Дагъустан Республикадин Гъукуматдин 2005-йисан 7-сентябрдин 146-нумрадин къарар, адай асаслу яз 18 иисал къведалди яшарин 3 ва адай артух аялар авай, гъа гъи-

сбайдай яз хвавиле (рушвиле) къабулнавай ва къюмвалзавай хизанризни, коммунальный къуллугърай харжийриз 30 процентдин къадарда аваз эвездин пулар (компенсация) вахчудай ихтияр ава:

- чимивал гудай къурулушдикай, цикай, канализацидикай, газдикай ва электроэнергиядикай менфят къачунай пулар, гъахъ-гъисаб къадай тадаракрин (счетчики) делилри къалурзавайвал, коммунальный къуллугърин ишлемишавай

къадар фикирда къуна тайнарнавай, амма Дагъустан Республикадин законодательства ишлемишун патал тести-къарнавай нормативилай артух тузиз. Гъахъ-гъисаб къадай тадаракар авачир вахтунда винидихъ тъвар къунвай коммунальный къуллугърай пул Россиядин Федерациидин законодательства тести-къарнавай къайдада, абур ишлемишун нормайрал асаслу яз, гуда;

- чимивал гудай къурулуш авачир къвалера яшамиш жезвайбуруз кудай за-
тилиз (нафт, къласар, къванцин цивин) акъатзавай пул Дагъустан Республика-
да агъалийриз маса гун патал тайнар-
навай нормайр фикирда къуналди гуда.

Винидихъ къалурнавай коммунальный къуллугърин харжийриз гъисабдай хгузвай эвездин пулар газа аялар авай, хизанды гъа са касдал яшамиш хъун патал тайнарнавай агъа къанды къадардилай тъимиш пул ацалзавай хизанриз Дагъустан Республикадин Гъукуматди коммунальный къуллугърай гун тайнар-
завай къайдада, гъа ваца гудай пул яз, чара ийда.

Дагъустан Республикада яшайишдин къалин ва коммунальный къуллугърай агъалийриз къилдин категорийриз гъа ваца гудай пулар чара авунин къайды Дагъустан Республикадин Гъукуматдин 2011-йисан 28-январдин 20-нумрадин къарардалди тайнарнава.

Санал къалахда

ЧИ КОРР.

Дагъустандин зегъметдин ва яшайиш-
дин рекъяя вилик тухудай министрдин везифаир вахтуналди тамамар-
завай Расул Ибрагимов Москвада Дагъ-
устандай тир жегъилар, гъа гъисабдай яз
бедендин мумкинвилер сергъятламиш-
навайбурни, къвалихал тайнарунин карда
са санал къалахунин патахъяй иквар
хъанва. Чемпионатдин сергъятра аваз
Расул Ибрагимов бедендин мумкинви-
лер сергъятламишнавай къарин пешекар-
вал хажуниз талукъ яз са шумуд паюни-
кай ибарат чешнедин (модель) презен-

тациядихъ галазни таниш хъана. Адакай гележегда Республикада менфят къачу-
дайвал я.

Пуд милион чара авунва

Дагъустан Республикадин юстиция-
дин министрдин хабар гузвойвал,
чин хушуналди яракъ вахкай агъалий-
риз гун патал 2018-йисуз 3 миллион ма-
нат чара авунва. Икъ, алай иисан 15-май-
дадли гъульгъулле алай яракъ вахканвай 17
агъалийдилай министрстводиз арзаяр
атана. Чина виликамаз хабар гайвал,
Дагъустандин Гъукуматдин Къаарардал-
ди яракъдин гъа са журедай гудай пул-
дин къадар тайнарнава. Мисал яз, та-

панчи гъульгъуллудаказ вахкай касдиз - 30 000, автомат - 40 000, гъульчэн тфенг
вахкайдаз - 3 000 манат гуда.

Рикъел ххин: агъалийри гъульгъуллу-
леди вахкай яракъдай пул хгунин месслаяр РД-дин юстициядин министр-
стводи Дагъустанда авай МВД-дин ва
Росгвардиядин Управленидин къумек га-
лаз къилиз акъудзава. Пулунин вири къа-
дардикай 500 агъзурдайлай виниз агъалий-
риз счётириз рекъе тунва.

Лга Энверан - 70 йис

Ватандикайни виждандикай

Миже хыз, хъваз ширинвал зи Ватандин,
Къекъенна зун, төв вине къаз инсандин,
Пайда за рикл, гъайиф текъвез зи чандин,
Герек чавуз къадир жедай дустариз.

* * *

Сад алахънава дузвал къаз вине,
Сада чурзава дуњядин бине.

Лга ЭНВЕР

Ахцегъ райондин ктабханадин келдайбурун залда ахцегъви шаир Лга ЭНВЕРАН 70 йис тамам хүннис ва адан шарвиллин яратмишунриз талукъарнавай межлис къиле фена.

Вужъам - Лга Энвер? Вичи лугъувзвайвал, райондин "Цийи дуњня" газетдин ашкъилу корреспондент, амайбурулай гъич тафраватлу тушир инсан я. Келдайбуру, хурнуун ва райондин жемятри адан төв гъуруметдалди къазва. Вучиз лагъайтла, и адетдин зегъметчи Ватанда, халкъарин арада къайда-адалат артухарунал вичин "ругъудин ранда" хцидаказ хуз хайи лезги чал мадни машгурунал машгүул кас.

Гарда вичин стул чими ийиз, фухъультуларзавай девирда яратмишунрин реќевий инсандиз гъурумет авун, ам рикелай алуд тавун неинки гъахътин инсанар чеб, гъакл чи умурудин итижлавал патални лишанлу кар я.

Чахъ галаз субъетдайла, Лга Энвера икльягъана:

Лга ЭНВЕР

Чан зи лезги чал!

Ал рангунин къизмиш тир тав,
Багъа нямет, худай гъэр чав,
Ядигар яз агакъяч, чав,
Чан Эминан чал!

Яваш тежер бейгъушривай,
Къалл мецерин күшкүшривай,
Шив хыз, дайм сархушдавай,
Чан зи лезги чал!

Сураны зун жедач секин,
Кутаз хайтла сада вак кин.
Вафалу яз, къада за къин:
Худа лезги чал!

Пудкъанни цүд

Къаршидиз къвэз, юзуриз гъуд,
Зи жеѓилвал ийиз къаќуд,
Лагъ ви фикир дуздал аќуд,
Пудкъанни цүд, пудкъанни цүд.

Къвэз - фида мад йисар шумуд,
Чир хъухъ, зайдиф жедач умуд,
Гъавая зи ийимир суд,
Пудкъанни цүд, пудкъанни цүд.

Чулав чларар ийиз рехи,
Цапцам чинал - бирши терхи,
"Къузыд" лагъай гаф гъикл эхин,
Пудкъанни цүд, пудкъанни цүд.

Вуч фад на зун гузва маса,
Вахтсуз гъиле вугуз аса?
Гагъ - пагъливан, гагъни - кваса,
Пудкъанни цүд, пудкъанни цүд.

Къланч фикир гуз яшариз,
Яб гуз къанда шад къушариз,
Багъишламишрай рушари,
Пудкъанни цүд, пудкъанни цүд.

Гъуль ханвайла...

Рикл гатаз хурун къефес,
Гуя жезва эхир нефес,
Са кардизни амач гъевес,
Агъ зи яшар, фейи вахтар...

Яларин сес, вилерин экв,
Сивевай мез хана пелтек,
Иштаягъ амач недай хурук,
Агъ зи яшар, фейи вахтар...

- Са бязи юлдаши (төварар за къадач) къуйзи паталай секинсувал тавурай. Заз ктабар аќудунихъ, төвар машгүр авунихъ калтугдай къастар авач. За жуван риклин гыссер-фикирар ширирн царапа тваз, инсанриз раижава. Абуру заз къимет гайтла, гуда, тагайтлани, инжилувал авач. Заз тарсар гайи, лезги чалан сирекъетленвилер ачухарай рагъметлу муаллимар - Рамазан ва Гъульсейн Гашароврин, Нияз Мирзоеван, урус чаланни литературадин тарсар гайи Ольга Петровна Агъмедовадин эку къаматар зи рикелай садрани алатдак. Белки, зи төварни садвад касди гъуруметдивди рикел хида.

Гаф кватай чкадал заз литературадин рекье күмекар гуз, къуын кутур, зи ашкъидиз къилав гайи, хейлин йисара "Цийи дуњня" газетдин редактор хъайи Россиядин журналистин Союздин член, Дағыстандин күлтурладин лайхху работник Нариман Мамедович, зи юбилейдиз талукъ мярекатдал хуш келимаяр лагъай ва зи шишиар таъсирдай къайда келдай ДАССР-дин күлтурадин лайхху работник Гъамдуллагъ Бабаеваз, муаллим Манатилов Гъазрединаз, мярекат бажарагъувиледи къиле тухвай Гульжагъан Гъаниевадиз ва гъаклни Къурукалин хурнуун библиотекадин заведующий Мая Нурмегъамедовадиз сагърай лугъуз къанзана.

Максим АЛИМОВ

Сефил авазар

Виждан сури гузва къе клүр
Пак адетриз бубайрин.
Майдандалла, экъисна хур,
Эсерсузар тубайрин.

Къвэз ви пеле атлумда гъил,
Вилик төфин паталди.
Вучиз ятла икъван пехил
Инсанар сад - садалди.

Гъаким Къурбаназ

Гульгульдаваз түрфанин хар,
Руль ийизвай къатлар-къатлар,
Ивидалди кхъей царап
Ватандикай я.

Лагъ, вучиз къе, садбуру къвэз,
Ви сабурдал атлұза гез?
Артух хүнүхүх рикл гъерез
Виждандинай я.

Мұғыльбатдикай царап

Са күнәлни эвзенач вун вижданди,
Вун галачиз зи руль незва гъижранди,
Хтарар ви ту тулынавай мержандин
Зав тұна, вун гынис катна, къаниди?

Къил эцигна ви гъил хұлар ястухдал,
Бул накъварин миже хъвазва за тухдалд,
Я Сад Аллагъ, зун түш авур язухдал,
Зун тұна, лагъ, гынис катна къаниди?

Төв къацПурмир

Дүзни патахъ гекъиг тийиз,
Яшаризни килиг тийиз,
Сукра гъилий эциг тийиз,
Вун межлисрин къиле хъана.

Хизандизни ганач на яб,
Хъелна, вакай хъфена паб,
Сағъ гульгульпарат ийиз хараб,
Вун азаррин гылеле хъана.

Халкъди негъна амалар ви,
Пичибүр яз хиялар ви,
Етим хъана аялар ви,
Төв жемятдин сиве хъана.

Ичкидикай ханач вун тух,
Умьур фена даим яз лух,
Ви чандикай түкүлүрнан рух,
Халкъди клүр гуз, чиле хъана.

Мегъамед ВЕДИХОВ

Йиғен эмбод

...Къезил гар къарағына. Пенжердихъ тәлірларын ван ақытна, сиренадин пешерал къери стапри дадамар язва. Гъава атирии аңанва. Марф къваз башлашина.

Сајд хъфей патахъай аваз ахмиш хъана. Ам явашдиз, мукъофидви ийифек күжум жезва. На лугъуди запум аваз зулун мишекъат марф я - къвазва гъа, къвазва, къуд пад мадни чулавариз, аста-аста зи руығыз къвазва. Вири төбиатди, зулун чулав марфади хъиз, зи руығыз кыйя язва. Рикл хыли жезва. Зун даралмиш я. Дарих я. Дарих я...

Зун мичи къвале къекъевзва. Пенжердин шүшширлай еке стапар цүльтүхүнзева. Ачхунавай адан хилер ийифен гъульдүрдә, къаты марфадик дерин лал къена, са вуж ятлана гүзлемишдай къван къах хъайи зи ачх къужах хъиз, къанвай. Пенжердай къевзва ламу гъавади, марфадин атирии зун, мелгъемди хъиз, секинарзва. Амма адан таъсирлувал тымил я. Адавай, чулав ийифек күжум жез, зи рикл изавхъ завай аваздихъ галас бягъс чуугаз жезвач.

Дарих я, дарих я... Къвале авай шейэри гузай ичи рекъвреки зун мадни дарихарзева. Бирдан зи вил столдал алай лацу хунун парчада акына. Зун адан лацувили вичелди чуугазва.

Аламатдин лацувили. Низ чида, ам мус за шикил чуугун патал аќудайды тиртла. Заз асир алатай къван вахтар фей хъиз я. Залай са карни алакънч. Ам гъакл ама. Зун адас яргалди килигизава. Заз ак я хыи, адан винел са гыхътиң ятлани хъенер, серинар, къараптүр күгъевзва. Адал йиғен рангар къвахъзва.

Заз дишегълидин шикил чуугаз кълан тир, амма талуук рангар жағынчар, фикиррин тайинвал захъ авачир. Гила и парчадиз килигизавай за фикирзва: "Йиғ сирлу я. Ада заз вичин рангар багъышна". За столдал лампа күкүлүрнана. Зи риклин талар-квалаар вири къвахъна.

Зун юргын я. Анжак гила гыссана, зун акл галат хъанва хыи, гүя и легъезира зун инсаннитдин тарихдин рехъ фена, зи вилериз такур аламат, рикл изавхъ азаб амач.

Зун сабурлу я. Захъ са гыхътиң ятлани тақиба хъанва. Са зурба художники лағынай: "Эгер дишегълидихъ хуар ава чиртла, закай художник жедачир". Зунни, аквадай гъалда, и гъакъыкъатдиз мукъва хъанва. Заз жуван гъакъыкъат жағъана, акуна. Зун төбиатдин вилик, и ийифен вилик гъамиша буржул я. Ийиф сирлу я. Заз дишегълидин сирлувал жағъана. Гъульяй экъечтай лацу къараптудиз закай гыч аян къвани хъанач жеди. Амма мидай яз ам зи рикел аламуқъда. Заз ам багъя я...

Аваз алахъна физева...
Марфни къвазма...
Ийиф давам жезма...

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Жанавурдинни киң Гын сүгүбет

(Басня)

Са сеферда жанавурди киңиз арза ийиди.

- Чун къедни са жинсинилай арадиз атанвай гъайванар ятлана, чи яшайиш гъэр жуыре я. Зун акурвалди, вирида - нехирбандини, чубандини, данарбандини, келербандини, гъатта регъульбандини уйфтер агалдарда, захъ калтугда. Я стха, заз хъел къевзвойдай а кардикай я хыи, сифтебурида вирида гъараляр, вургъяяр авурай. Абурувай за маларни хилер, данаярни келер къакъудава, незва, жуван къиль хузыза. Де вуна лагъ, за регъульбандивай вуч тухузватла, къакъудаватла? Ада вучиз заз гъайраватла? Вун стхадай къуна, за ваз лугъузва. Виридалайни заз гъа шагъадчи регъульбандикай хъел ава.

- Жанавур стха, вун вагъши я. Вуна, хуруп акатайла, гъич садазни инсафзава. Гъалтай сад къуна тухун тийиз, вуна не-

хирдик, сүрүүдик тіш кутуна, са шумуд рекъизва, ахпа сад газа катзава. Ваҳъ вагъшивал, инсафзувал газа ава. Гъакл хъайлла, вун вирида тақлан я ва абуру ваз къурхүярни гузва.

Зун лагъайтла, инсанриз, иллаки иесидиз вафалу я. Абуру зун къанда ва, зун акурвалди, гъуруметдивди эверда, жибиндай, чантадай аќудна, фу, як - недайди гуда. Зун зи яшайишдилай газа рази я, за вирида миҳы къуллугъзава.

- Ви төв киң я, зун - жанавур. За зи умьур гъа тухузайвал вагъшивиледи тухуда, халкъариз зиянарни гуда.

И арада вафалу алабашарни галаз садлагана гъульчехъанар ақытда. Абуру зиянкар жанавур гъалкъада тұна...

- Ингъе инсанривай къакъатуни, гъарамди түйни, вагъшивили квел гъанатла, - лагъана киңи.

Азедин ЭСЕТОВ

Зарафатчи

Таждидина чи больницида михъивилер къиле тухун патал шартлар тешкилдай техниквиле къвалахиз хейлин йисар я. Касдихъ инсаннадихъ галас рахадай дилавар мезни ава, хъурумурал, зарафатрални рикл ала. Вичин пешедин итли-биттійрай лап хъсандин къил ақытнавай устларни я. Адан мастерскойда тақвадай жуыредин алат ава чир. Вуч къандатлана, талаба - буюр, къачу...

Са сеферда, фадамаз къвалахал атана, гъаятдиз экъечнавайла, зал тади кваз къаршидиз саки чукурзайвай Таждидин дүшүш хъана.

- Атланай къевзвой итимди вавай зун хабар күртла, вичин еришни дегишиш тауна, "гъелелиг атанвач лагъ", - талабана, алатна фена. Зун адайвай са гаф къванни хабар къаз агадынч.

Гъульгүллай малум хъайвал, са 2-3 йикъан вилик аз заз къалпрай итимдиз Таждидин гылеле къериз-царуз гъалтдай са надир алат акунвай къван!!..

- Сенаплагъ, ваз икъван къит ачар гынай гъатна? Зун адахъ къекъевзай къван ваз чидач, - тавакъу ийиди а касди.

Таждидин лугъудай бендеи, вичиз адет хъанвайвал, хъайди ана жеда лагъана, сивел атайвал жаваб гана:

- Буйнакский базардал алай къве мертбадин хозмадай.</p

Дин

Сив хуңай сувабар

Гъясан АМАХАНОВ,
“Ас-салам” газетдин редактор

1. Бухаридини Муслима Абу Гурайрадилай Пайгъамбардин гафар агақъарна: “Къудраттула Чехи Аллагъди лағынан: “Сив хуңилай гъеरи, амай вири амалар Адаман хци вич патал ийизва, гъакъикъатда ам Зун патал я, адай сувабни За гуда”. Сив хуң - им къалхан я. Сив хуңзвай вахтунда инсанди чуру гафар лугъун тавурай, пис ківалахривай яргъа хурайра ва сес хаж тавурай. Нагагь са ни ятлани адаш чуру гафар лугъуз хъайтла, я тахъайтла, адахъ галас киклиз башламишайтла, лугъурай: “Тақыкъикъатда, за сив хуңзвай! Аллагъ-Тааладап къин хъуй, сив хуңзвай инсандин сивий къвездайни Халикъидиз мискдин атирилайни хуш я. Сив хуңзвайдаз къве шадвал жеда: сив хұндай чавузва вичин Рабидихъ галас гурууш хъайя юкъуз”.

2. Бухариди агақъарнавай гъадисдин маса риваятда Пайгъамбарди Аллагъ-Тааладин гафар ахъайна: “Зун

патал лукъра түүн, хъун, вичин гъевесар тазва. Сив Зун патал хуңзва ва За адан гъакъиндей суваб гуда. Гъар са хъсан амалдай цүд суваб жеда”.

3. Муслима агақъарнавай гъадисдин риваятда Пайгъамбардин лагъанва: “Адаман хци авур гъар са хъсан ківалах артух жеда, хъсан амалдай виридалайни тімил яз цүд суваб гуда, адай гъатта ирид виш къван сувабарни гун мумкин я”.

4. Тирмизиди агақъарнавай гъадисда лагъанва: “Сив хуң жегъеннеңдикай хуңзвай къалхан я”.

5. Бухаридини Муслима Сагъл bin Са'далай Пайгъамбардин гъадис агақъарна: “Гъакъикъатда, женнетдиз “Ар-Райан” лугъудай варар ава. Къияматдин юкъуз а варарай анжак сивер хвейибур гъаъда. Гъа чавуз лугъуда: “Сивер хвейибур гъинава?” Сивер хвейибур вилик экъечда. Абурулай гъеरи, гъа варарай гъич садни гъаъдач. Абур гъаъдалай къулухъ варар агалда”.

(КъатI ама)

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Гыссер сүретриз элкъурзавайди

“Рангар ишлемешаватлани, гыссералди чүгвазва”, - лагъанай XVIII асиридин машгъур художникрикай садири Симеон Шардена.

Къенин чи ихтилат рангаринин гыссерин күмекъалди гъейранардай сүретар чүгвазтай, скульптурадин имаратар арадал гъизвай тіварван авай лезги магъир художник Шариф Шагъмарданови ШАГЬМАРДАНОВАЙ я.

Ш.Шагъмарданов Россиядин образованин академиядин Смоленский институтдин (Санкт-Петербург) сүретар чүгүнин искустводин кафедранин заведуюш, профессор, Европадин төбии илимприн академиядин академик, РФ-дин лайихлу художник, РАХ-дин член-корреспондент я.

Ам 1947-йисуз Ахцеңга дидедис хъана. Махачкъалада художественный училище күтаяйдалай къулухъ ам Ленинградда кардик квай И.Репинан тіваруных галай институтдик экечіна. 1972-йисуз профессор А.Мыльникован памятникар туылдардай устарханада чирвилер къачуна. Институт күтаяйдалай къулухъ Шариф Шагъмарданова Дагъустандын педагогилын институтдин художественно-графический факультетдин декан яз ківалахна. Алакъунар авай жегъил художник 1975-йисуз СССР-дин художникрин Союздың къа-булна. Адан “Илимдин алемда” ва “Советтин гъукум патал” ківалахар 1977-1979-йисара РСФСР-дин художникрин Союзды лап хъсан имаратар яз гъисабна. Бажарагъалди агалкъунар къазанмишунды гъеле 1978-йисуз ам Дагъустандын Гъукуматдин Цадаса Гъамзатан тіваруных галай премиядин саъби хъана. Алакъунар авай жегъилди Дагъустандын жеми-ятдин ківалахар гъевесидиви иштиракиз хъана. Дагъустандын художникрин

Союздын жавабдар секретарвилин къулугъудални хъана, са шумудра Дагъустандын художественный фондунин художественный советдин председателвилени хъяна.

1980-йисалай Шариф Шагъмарданов Москвада СССР-дин СХ-дин памятникрин искустводиз къимет гудай комиссиядин векилвиле къве сеферда хъяна. Скульптурадин ківалахдай ада сад лагъай премия художникрин дестедихъ галас санал арадал гъайи металлдин “Дагестан - БАМу” имаратдай къачунай. А имарат Байкало-Амурский магистраптдин Кунермана станциядин вокзалдин дараматадин вилик патан цалтайинарнава.

Зурба алакъунар авай художникдикай 1982-йисуз Дагъустандын искустворин лайихлу деятели жезва; 1986-йисуз СССР-дин СХ-дин къилевайбуру ам маҳсус вирисоюздын акварельный ківатлардин жавабдар тешкилатчивиле тайнарнава. Ківалахдин рекье ада къазанмишнавай агалкъунар хейлин грамотайралди ва маса шабагъарлди къейнава. Къилди къаҷуртла, гъеле Дагъларин ульк-

веда амаз, яратмишунрин карда активдаказ ківалахунай Шариф Шагъмардановын Дагъустандын Верховный Советдин Президиумдин Гъуруметдин грамота къачуна.

Машгъур хъайи художник 1995-йисуз Санкт-Петербургдин күч хъана. Ам Россиядин, вирисоюзин ва къепептан выставайрин иширикай я. Бажарагъалы суверетчидин яратмишунар Россиядин, США-дин ва Европадин ульквейрин хусуси галерейра ава.

Дагъларин улькведин меркезда авай, дагъустанви иғитриз баҳшнавай “Ватан хвейибуруз” тівар алай къегъалдин памятник түкъурайди Шариф Шагъмарданов я. И зурба имаратдай устаддиз 2006-йисуз Имам Шамилан тіваруных галай къизилдин медаль ганай. Идалайни гъеरи, и имарат Россиядин балкъанрин лап хъсан памятникрин жергеда ава, гъавиляй ам “Россиядин лап хъсан яратмишунрин къизилдин фондуник” акатнава. Адан агалкъунар Россиядин художестводин Академиядин къизилдин чөхи медалдады (2009-й.), Санкт-Петербургдин художникрин союздын къизилдин медалдады къейнава. Скульпторди экхирими вахтара “Ислягъвал арадал гъизвайди” тівар алай, Кавказдин халкъарин ислагъвализни дүстүрли баҳшнавай балкъандын памятник гъазурна.

Шариф Шагъмарданова Санкт-Петербургда общественный ківалахар кылып тухузва, кылди къаҷуртла, шегъерда яшамиш жезвай дагъустанви художникрин выставакаяр тешкілзала.

Машгъур ватанэгълидихъ вирихалкъарин жуъреба-жүре конкурсын къазанмишнавай агалкъунар мадни ава. Зурба алакъунар авай ахъзегъви мадни къақын дережайрив агақърай.

Квез чидани?

Чаларикай итижлу делилар

- ✓ Чал амукун патал тахминан 100 агъзур кас къван адал раҳазвайбүр хъун гөрек я.
- ✓ Аладай вахтунда 400 чал кважа-завайбурун жергеда ава.
- ✓ Виридалайни къадим гъарф “О” яз гъисабзала. Аладай вахтунда и гъарф дүньядин 65 алфавитда ава.
- ✓ Бас чал дүньядал виридалайни четинди я.
- ✓ Кеферплатан Америкадин индеңдерин тайифайрын чаларни четинбүрүн жергеда ава.
- ✓ Табасаран чала 48 падеж ава. И чални четинбүрүн жаз гъисабзала.
- ✓ Лезги чала “Ш” гъарфунайлай башламишзай авал са гафни ава.

- ✓ Бязи чаларилай тафаватлу яз, лезги чала гафар-палиндромар гзаф ава.
- ✓ ООН-да анжак руғуд официальный чал кардик ква: инглис, френг, араб, китай, урус ва испан.
- ✓ Чалар виридалайни гзаф Азиядани Африкада ава.
- ✓ Асул урус ва украин чаларин гафар “А” гъар-функциялай башламиш жезвач.
- ✓ Япон чал са чалан хизандикни акатзава.
- ✓ Вири халкъарин искуственний эксперанто чал 1887-йисуз Варшавадын дүхтүр Л.Заменгофа арадал гъана.

Дүньяда

Алишверишидин дяве жеда

Китай ва США экономикадинни алишверишидин месэлайрай дяве таҳъунин икъардал атана. Идан гъакындин Китайдын Госсоветдин вице-премьер Лю Хэди Вашингтонда малумарна.

Рахунрин нетижада вице-премьерди къейдна хыи, къве терефдин сада-садаз талуқ яз манийвалдай къиметар-гъакъияр эцигунин тъерекат ақвазарда ва энергетикада, хуруны майшатда, здравоохраненида ва маса хилера алишверишидин жигъетдай санал ківалахунин барышувал мягъемарда. Китайдын вице-премьердин фикирдалди, икі санал ківалахун къве тереф патални менфятту жеда. Ада Китай неинки США-дай, гъакъир вири дүньядайни метягъар къачуз газур тирди лагъана.

Къейд ийин, алай йисуз Китайдын США-дин арада алишверишидин жигъетдай къал гъатнай. Гүльбүнлай ульквейри чин арада алишверишидин жигъетдай са бязи сергъятар эцигуниди, къве терефдин патайни наразивилер арада атана.

Россиядин флот къуватлу я

Франциядин ВМС-дин штабдин начальник, адмирал Кристоф Празюка США-да авай стратегиядин ахтармишунрин центрада къейд авурвал, Россиядин цин кланкай фидай лұпткөвәр алай девирдинбур, лугъуз тежедай къван йигиндиз фидайбүр ва ван тийидайбүр.

Адмиралди Китайдын ВМС-дин гимийрин къадарни сада-лагъана артух хъанвайди къейдна. И ульквенихъ экхиримжи къуд йисуз цин винелай фидай 80 гими артух хъуниди абуру флот Франциядинда барабар хъанва.

Россиядихъ ва Китайдихъ галаз алакъалу арадал алай тақыкъын гъалар фикирда күрлә, адмирал Празюк ахътин нетижада атана хыи, Франциядин ва НАТО-дин маса ульквейрин флотар дүньяда вилик жергеда ава.

Украинада халкъ тімил

Жезва

ООН-дин экономикадинни яшайшдин месэлайрин Департаментди малумарнавайвал, 2050-йисуз Украинадин халкъдин къадар 36 миллиондилай са тімил гзаф жеда. Пешекарри къейдзаявал, мұқыват тирилді газаф жеда. 2020-йисуз улькведа 43 миллион инсан амуқкда. Алатай (2017) йисуз халкъдин къадар 198,1 агъзур инсандын тімил хъана. ООН-дин малуматрал аласасу яз, Европада демографиядин асу делилдай экхиримжи чка Украинади къазва.

Украинадын госстаттдин 2018-йисан январдин делилралди, улькведа 42,2 миллион кас яшамиш жезва.

Шегъер гүнгүна хутазва

Сириядын Хомс провинцияда авай Телль-Биса шегъер гүнгүна хутунин ва цийи хъувунин ківалахар башламишнава. Идан гъакындин чқадин ағыалиди “Хабарар” РИА-диз ихтилатна.

Са тімил йикъар идалай вилик яракъламиш хъанвай къанунсуз тешкілтрин боевикрикай шегъер азад хъана. Алай вахтунда Телль-Биса шегъердиз чқадин ағыалияр элкъене хквеза.

Залан техникадин күмекъалди рекъер ва гъамбарад миҳы ийизва, пешекарри дәраматар квайдадыз хкизва. Күччайра Россиядин военный полицияди гүзчывал тухузва.

“Аллагъадиз шукур, гила чи шегъерда секин я. Гъелбетда, сиғте вахтунда чаз регъят жеда. Ина вири барбат хъана, са затын амач. Недай фу бес жезвач, ам къачудай пулни ава. Чна Россиядин күмекъике еке умудар кутазва. Малум тирвал, чи улькведин маса чайрыз куб аскерри недай сүрсетар гъизва”, - лагъана Телль-Биса шегъердин ағыалиди Россиядин информациядын агентствоудын векилдиз.

Къейд ийин, боевикрикай миҳы хъайи Хомс провинцияда авай мулкар Сириядын гъукуматдин гүзчивилек ква.

Чехир: хийир ва зарар

Алимирин дестеди чехир ишлемешинин ва рак азар артух хъунин арада авай алакъа тайинарнава. Ахтармишунрин нетижаяр Clinical Epidemiology журналда чапнава.

Румыниядин, Канададин, США-дин, Швейцариядин, Австралиядин, Япониядин, Италиядин ва Иорданиядин пешекарри делилралди, лацу чехир ишлемешини итимриз рак пайды хъуниз таъсирзаявадай, гъа са вахтунда яру чехир ишлемешини лагъайтла, азар пайды хъунин мумкинвал ағузарзаявадай.

Ахтармишунрин сергъятра аваз, къейднай вири чехир ишлемешини 600 агъзур итимриз сағыламвилиз килигнава. Абуру пис таъсирзаявадай малум хъанва, амма са истикандилай гзаф тушиз йикъа садра яру чехир ишлемешини, тестикъарзаявадай, хаталувал тімиларзаявадай.

Чин гъазурайди - Куругъали ФЕРЗАЛИЕВ

понедельник, 28 мая

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
08.00 «Заряжайся!»
08.10 Мультифильмы
08.30 «Живые истории»
08.55 Д/с «Исчезновения»
09.20 Х/ф «Кто смеется последним»
10.50 Театр поэзии. Сказки Пушкина. Михаил Морозов
12.05 «Парламентский вестник»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Вдохновение»
13.20 «Человек и право»
14.50 Т/с «Репортеры» 4 с.
16.10 «Служба Родине»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Весенняя сказка»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

- 19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Дагестан туристический»
20.45 «Кунацкая»
21.25 Д/ф «Дагестан, какой он есть»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Любительская сеть»
23.40 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Репортеры» 5 с.
02.30 Х/ф «Завтрак у Тифани»
04.30 Передача на табасаранском языке «Мил»
05.05 «Дагестан туристический»
05.25 Х/ф «Весенняя сказка»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Любительская сеть»
23.40 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Репортеры» 5 с.
02.30 Х/ф «Завтрак у Тифани»
04.30 Передача на табасаранском языке «Мил»
05.05 «Дагестан туристический»
05.25 Х/ф «Весенняя сказка»

РОССИЯ 1

- 11:40, 14.40, 17.40, 20.45
Местное время.
Вести-Дагестан
18:00 В гостях у Сида
18.30 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Али-пулатова
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести.
12.00 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
13.00 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
15.00 Т/с «Склифосовский». (12+).
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
19.00 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Обман». (12+).
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
3.00 Новости.
3.05 Время покажет. (16+).
4.30 Контрольная закупка.

НТВ

- 5.00 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
7.00 Деловое утро НТВ. (12+).
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
11.20 Т/с «Лесник». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.20 ДНК. (16+).
18.15 Реакция.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
21.30 Т/с «Мельник». (16+).
23.30 Итоги дня.
23.55 Поздняков. (16+).
0.10 Место встречи. (16+).
2.05 НашПотребНадзор.
3.05 Т/с «ППС». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.55 Давай разведемся!
11.55 Тест на отцовство.
12.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.00 Т/с «Нахалка». (Украина). (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Брак по завещанию. Танцы на углах». (16+).
21.00 Комедия «Дважды в одну реку». (16+).
22.55 Т/с «Глухарь». (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Восток - Запад». (16+).
2.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
3.00 Д/ф «Я не боюсь сказать». (16+).
4.00 Мелодрама «Три тополя на Плющихе». (16+).
5.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00 Настроение.
8.10 Х/ф «Акваланги на дне»
9.50 Комедия «Неподдающиеся».
11.30 События.
11.50 Постскриптум. (16+).
12.55 В центре событий.
13.55 Городского собрания.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Луара Агаты Кристи». (Великобритания).
17.00 Естественный отбор. (12+).
17.50 Т/с «Парфюмерша».
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Правила обмана. (16+).
23.05 Без обмана!. Знакомьтесь, кетчуп! (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.35 Право знаты (16+).
2.05 Х/ф «Будни уголовного розыска». (12+).
3.50 Т/с «Молодой Морс». (Великобритания). (12+).
5.00 Д/ф «Маршалы Сталина. Семен Тимошенко»

ЗВЕЗДА

- 6.00 Сегодня утром.
8.00, 9.15, 10.05 Т/с «Моя граница», 1-4 с. (12+).
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
12.50, 13.15, 14.05 Т/с «Моя граница», 5-8 с.
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
17.25 Д/с «Хроника Победы».
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Граница. Особые условия службы»
19.45 Не факт!
20.20 Специальный репортаж. (12+).
20.45 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
21.35 Особая статья. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Д/ф «Имена границы». (12+).
23.40 Х/ф «Я служу на границе».
1.20 Х/ф «Спарты». (16+).
3.05 Х/ф «Весенний призыв».
5.00 Д/ф «Маршалы Сталина. Семен Тимошенко»

вторник, 29 мая

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильмы
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Исчезновения»
09.25 Х/ф «Завтрак у Тиффани»
11.40 «Кунацкая»
12.50 «Дагестан туристический»
13.15 Д/ф «Дагестан, какой он есть»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Репортеры» 5 с.
16.10 Мультифильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Город мастеров»
18.45 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»

- 19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Подробности»
20.45 В/ф «Азербайджан - страна негасущих огней»
21.10 «Искусство в традициях Дагестана. Женский национальный костюм»
21.55 «Правовое поле»
22.20 «Угол зрения»
23.45 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
01.35 Т/с «Репортеры» 6 с.
02.25 Х/ф «Не тронь добычу»
04.00 «Подробности»
04.20 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
04.55 «Правовое поле»
05.25 Х/ф «Город мастеров»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
21.10 «Искусство в традициях Дагестана. Женский национальный костюм»
21.55 «Правовое поле»
22.20 «Угол зрения»
23.45 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
01.35 Т/с «Репортеры» 6 с.
02.25 Х/ф «Не тронь добычу»
04.00 «Подробности»
04.20 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
04.55 «Правовое поле»
05.25 Х/ф «Город мастеров»

РОССИЯ 1

- 09:00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)
11:40, 14.40, 17.40, 20.45
Местное время.
Вести-Дагестан
18:00 Парус надежды
18.25 О спорт и мир. А.Маркароп
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести.
12.00 Судьба человека с Б.Корчевниковым. (12+).
13.00 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
21.35 Т/с «Гурзуф». (16+).
23.35 Вечерний Ургант.
0.10 Т/с «Господа-товарищи». (16+).
2.10 Время покажет. (16+).
3.00 Новости.
3.05 Время покажет. (16+).
3.40 Модный приговор.

НТВ

- 5.00 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
7.00 Деловое утро НТВ. (12+).
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
11.20 Т/с «Лесник». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.20 ДНК. (16+).
18.15 Реакция.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
21.30 Т/с «Мельник». (16+).
23.30 Итоги дня.
23.55 Место встречи. (16+).
1.55 Квартирный вопрос.
2.55 Поедем, поедим!
3.15 Т/с «ППС». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
11.50 Тест на отцовство.
12.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.25 Комедия «Как развести миллиона». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Брак по завещанию. Танцы на углах». (16+).
21.00 Мелодрама «Терапия любовью». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Восток - Запад». (16+).
2.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
3.30 Мелодрама «Единственная». (16+).
5.25 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.45 Х/ф «Будни уголовного розыска». (12+).
10.30 Д/ф «В.Ливанов. Я умею держать удар».
11.30 События.
11.50 Т/с «Коломбо». (США).
13.40 Мой герой. Николай Растрогорев. (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Луара Агаты Кристи». (Великобритания).
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Парфюмерша».
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Косметолог-самоучка.
23.05 Удар властю. Уличная демократия. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.35 Советские мafии. Демон перестройки.
1.25 Д/ф «Письмо товарища Зиновьева». (12+).
5.15 Д/с «Хроника Победы»

ЗВЕЗДА

- 6.00 Сегодня утром.
8.00, 9.15, 10.05 Т/с «Застава Жилина», 9-12 с. (16+).
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
12.10, 13.15, 14.05 Т/с «Застава Жилина», 5-8 с. (16+).
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
17.25 Не факт!
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Граница. Особые условия службы», 2 с. (12+).
19.35 Легенды армии с Александром Маршалом. А. Лебедев. (12+).
20.20 Специальный репортаж. (12+).
20.45 Улица из прошлого.
21.35 Особая статья. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Т/с «Колье Шарлотты», 1-3 с.
3.20 Х/ф «Государственный преступник».
5.15 Д/с «Хроника Победы»

среда, 30 мая

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Адамти ва замана»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильмы
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Х/ф «Ковбоя»
11.45 «Аутодafe»
12.50 «Здоровье»
13.45 «Столичный эрудит»
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Репортеры» 6 с.
16.10 Мультифильмы
16.50 Х/ф «Жил певчий дроэз»
18.10 Обзор газеты «Хакиыкват»
18.20 «Живые истории»
18.45 Передача на аварском языке

- 16.50 Х/ф «Я, бабушка, Илько и Илларион»
18.45 Передача на даргинском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Ауль Дагестана» Тлянуб.
20.50 Д/ф «Фантастические мгновения Алексеева»
21.25 «Вернисаж»
21.55 «Агросектор»
23.20 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке
01.35 Т/с «Репортеры» 3 с.
02.40 «Ауль Д

ПЯТНИЦА, 1 ИЮНЯ

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 10.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильмы
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Изчезновения»
09.25 X/ф «Вертикаль»
10.55 Д/ф «Бернисаж»
11.25 «Пятничная проповедь» Прямая трансляция с центральной Джума-мечети
11.55 Д/ф «Исчезающие культуры Дагестана. Цхурусы»
12.50 «Агросектор»
13.20 Д/с «Фантастические мгновения Алексеева»
14.05 «Ауль Дагестан» Тлянуб
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Репортеры» З. с.

16.10 Мультифильм
16.50 X/ф «Девушка спешит на свидание»
18.30 Обзор газеты «Дагестанская правда»
18.45, 01.00, 04.15 Передача на кумыкском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Подробности»
20.45 «На виду. Спорт»
21.25 «Молодежный микс»
21.45 «Линия судьбы. Марьям Данадамаева»
23.20 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.35 Т/с «Репортеры» 4 с.
02.25 «Подробности»
02.45 X/ф «Шербургские зонтики»
04.50 «Линия судьбы. Марьям Данадамаева»
05.20 «Молодежный микс»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время показать. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
20.20 «Подробности»
20.45 «На виду. Спорт»
21.25 «Молодежный микс»
21.45 «Линия судьбы. Марьям Данадамаева»
23.20 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.35 Т/с «Репортеры» 4 с.
02.25 «Подробности»
02.45 X/ф «Шербургские зонтики»
04.50 «Линия судьбы. Марьям Данадамаева»
05.20 «Молодежный микс»

РОССИЯ 1

11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
18:00 Репортаж сессии НС РД
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести.
12.00 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
17.00 Время показать. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время показать. (16+).
19.55 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.00 Время.
21.30 Три аккорда. (16+).
23.30 Вечерний Ургант. (16+).
0.25 The Rolling Stones. Концерт на Кубе. (16+).
2.30 Комедия «Анж и Габриэль». (16+).
21.00 Т/с «Обман». (12+).
23.40 X/ф «Любовь без лишних слов». (12+).
4.10 Модный приговор.

НТВ

5.00 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
6.00, 10.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
7.00 Деловое утро НТВ. (12+).
9.00 Т/с «Мухтар. Новый спектр». (16+).
10.20 Суд присяжных.
11.20 Т/с «Лесник». (16+).
13.00, 16.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.30 Место встречи.
17.20 ДНК. (16+).
18.15 ЧП. Расследование.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские лягушки. Смерч». (16+).
21.30 Юбилей А. Абдулова. Вечер памяти в «Ленкоме». (12+).
23.30 Брайан Ринг. (12+).
0.30 X/ф «Тюремный роман». (16+).
2.20 Место встречи. (16+).
4.15 Т/с «ППС». (16+).

ДОМАШНИЙ

7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.45 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Детектив «Любопытная Варвара». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Брак по завещанию. Танцы на углях». (16+).
20.00 Мелодрама «Пусть говорят». (Россия - Украина). (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Выбирая судьбу». (16+).
4.30 Д/ф «Дети из пробирки». (16+).
5.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
4.15 Т/с «ППС». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Комедия «Встретимся у фонтана».
9.35 Детектив «Сфинксы северных ворот». (12+).
11.30, 14.30 События.
11.50 Детектив «Сфинксы северных ворот». (12+).
13.40 Мой герой. Юрий Грымов. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Д/ф «Закулисные войны на эстраде». (12+).
15.55 X/ф «Дети понедельника». (16+).
17.40 Детектив «Северное сияние». (12+).
19.30 В центре событий.
20.40 Красный проект. (16+).
22.00 События.
22.30 Приют комедиантов.
0.25 Д/ф «Игорь Скляр. Под страхом славы». (12+).
1.15 Т/с «Коломбо». (США).
3.00 Петровка. 38. (16+).
3.20 Т/с «Вера».
5.05 Осторожно, мошенники! Кошметолог-самоучка

ЗВЕЗДА

6.00 Специальный репортаж. (12+).
6.35 X/ф «Просто Саша».
8.20 Т/с «Берега», 1-4 с. (12+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Берега», 1-4 с. (12+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Берега», 1-4 с.
12.25, 13.15, 14.05 Т/с «Берега», 5-8 с. (12+).
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
16.35 X/ф «Дело для настоящих мужчин». (12+).
18.00 Новости дня.
18.40 Т/с «Узник замка Иф». Фильм 1 и 2. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Т/с «Узник замка Иф».
23.40 Праздничный концерт к 100-летию со дня учреждения пограничной охраны.
0.55 Т/с «Последнее лето детства». 1-3 с.
4.55 Д/ф «Все на юг! Как отыхал Советский Союз».

суббота, 2 июня

РГВК

07.00, 08.30, 10.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке
08.00 Мультифильмы
08.55 X/ф «Ваш син брат»
10.35 «Линия судьбы. Марьям Данадамаева»
11.10 Мультифильм
11.20 «Мой малыш»
11.50 «На виду. Спорт»
12.30 Республиканский фестиваль народного творчества «Россия - Родина моя»
14.10 X/ф «Проданный смех»
16.50 Дагестанско кино. X/ф «Адам и Хева»
18.10 Т/с «Глянец»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана

19.55 «Парламентский вестник»
20.20 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
20.45 «Первая студия»
21.30 «Полифония»
23.00 X/ф «Нежность»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 «Мой малыш»
02.00 Республиканский фестиваль народного творчества «Россия - Родина моя»
03.21 X/ф «Утиный суп»
04.30 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
05.05 «Полифония»
05.50 Дагестанско кино. X/ф «Адам и Хева»

ПЕРВЫЙ

5.10 Контрольная закупка.
6.00, 00.00, 12.00 Новости
6.10 X/ф «С любими не расставайтесь». (12+).
8.00 Играй, гармонь любимая
8.45 M/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.15 А. Абдулов. «С любими не расставайтесь»
11.20 Местное время. Вести-Дагестан
9.00 По секрету всему свету
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
15.00 Памяти Александра Абдулова.
16.10 Комедия «Самая обаятельная и привлекательная»
18.00 Вечерние новости.
18.15 Памяти Александра Абдулова.
19.50 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 X/ф «С любими не расставайтесь». (12+).
0.25 X/ф «Уолл-стрит». (16+).
2.45 Комедия «Любители истории». (16+).
2.15 Т/с «Личное дело». (16+).

РОССИЯ 1

4.45 Т/с «Срочно в номер! 2»
6.45 Сам себе режиссер.
7.50 M/с «Смешарики».
8.05 Утренняя почта.
08:45 Местное время. Вести-недели
9.25 Сто к одному.
10.10 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.
11.15 В гости по утрам.
12.15 Ирина Муравьева. «Не учите меня жить».
13.20 Комедия «Самая обаятельная и привлекательная»
14.55 Взрослые и дети. Праздничный концерт.
17.00 Ледниковый период. Дети. Лучшее.
21.50 «Вдохновение»
23.25 «Парламентский вестник»
23.50 X/ф «Цирк»
01.40 «Служба Родине»
02.00 X/ф «Пират Черная борода»
03.30 X/ф «Годекан»
03.55 X/ф «ЧП - чрезвычайное происшествие»

НТВ

5.00 ЧП. Расследование.
5.40 Звезды сошлися. (16+).
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.35 Готовим с А. Зиминным.
9.10 Кто в доме хозяин? (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Еда живая и мертвоя. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поехали, поедим!
14.00 Жди меня. (12+).
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды... (16+).
17.00 Секрет на миллион. Л. Рубальская. (16+).
19.00 Центральное телевидение.
20.00 Тыsuper! The best.
21.00 X/ф «Надломленные души». (12+).
1.00 Торжественная церемония открытия XXIX кинофестиваля «Кинотавр».
1.45 X/ф «Петя!». (16+).
3.35 Поехали, поедим!
4.05 Т/с «ППС». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.35 Православная энциклопедия.
8.55 X/ф «Приворщики». (12+).
10.05 Мелодрама «Первая попытка». (16+).
13.55 Комедия «Высокие отношения». (16+).
11.30 События.
11.45 Детектив «Золотая мина».
12.30 События.
12.45 Д/с «Москвички». (16+).
13.55 X/ф «Хирургия. Территория любви». (12+).
14.45 X/ф «Хирургия. Территория любви». (12+).
15.00 Посткритик.
21.00 Право знать! (16+).
22.45 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Не женское дело». (16+).
4.45 Д/ф «Проводница». (16+).
5.45 6 кадров. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
4.05 Т/с «ППС». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.40 Марш-брюсок. (12+).
6.05 Комедия «Встретимся у фонтана».
7.40 Православная энциклопедия.
8.05 X/ф «Приворщики». (12+).
9.00 Новости дня.
9.15 Легенды цирка с Эдгаром Запашным. «Династия Маяки».
9.40 Последний день. Н. Богословский. (12+).
10.30 Не факт!
11.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Похищение шедевра».
11.50 Т/с «На углах у Патриарших 2», 1-10 с. (16+).
13.00 Новости дня.

Дидед чалан тарсар - чешнелудақаз

Куругъли Къалажухви

И мукъвара РД-дин образованидинни илимдин министерство-ди А.Тахо-Годидин твартарунхъ галай Педагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтдихъ галаз санал тухтай “Хайи чалан лап хъсан кабинет” конкурсада лезги чалан муаллимринг арада Хважа-Къазмайрин юкъван мектебдин муаллим **Марият Къухмазовна РАМАЗАНОВАДИ** сад лагъай чка къуна.

Марият 1975-йисуз дидедиз хъана. Ада Дербентдин пед-училище ва Махачъялала ДГУ күтъягъна. Чирвилер мадни ге-гъеншарун патал ада 2016-йисалай ДГПУ-дин аспирантурода келзава. Хурун юкъван мектебда хайи чаланни эдебиятдин тарсар гузтай муаллимдихъ къетен тежриба ва агалкъунар ава. Марият Рамазановади 2009-йисуз “Иисан муаллим” конкурсада 1-чка къуна. Ам 2011-йисуз “РФ-дин образованидин лайихлу работник” твартциз лайихлу хъана. 2015 ва 2016-йисара “Хайи чалариз - къвед лагъай нефес” республикадин конкурсада Марият муаллимди 2-чка къуна. Райондин ва республикадин дөрөжира кыле фейи “Хайи чалан лап хъсан кабинет” конкурса да алатай ийсарани хъсан чкяр къурди я.

Алай вахтунда муаллимди “Лезги чалан ва эдебиятдин тарсара информационный технологийрикай менфят къачун” тварт алай пособидин винел къвалахзава.

■ Гъалиб хъайи күб кабинетдихъ гъихыгин къетленвилер ава? - хабар къуна за.

- Кабинет гъазурдайла, зун аялриз чирвилер къачудай къулай шартлар арадал гъиз алахъна. 2000-йисуз чи хуъре мектебдин цийи дарамат эцигна, а чавалай хайи чаланни эдебиятдин кабинет кардик ква.

Кабинетдин къилин метлеб хайи чалан тарсар гунин къайдаяр вини дережадиз акъудун, къвалахда алай аямдин технологияр, ИКТ ишлемишун я. Ихътин месэлайриз фикир гун патал муаллимди шартлар тешкилнан къланда.

Кабинет түккүрүн са ийсан къвалах туш. Гила къвалахдай вири шартлар авай кабинет хванса. Къилди къачуртла, цларапал “Зар алай твартар”, “Чи юбилияр”, “Чи алимар”, “Литературадин календарь”, “Карчи кагъазар”, “Аялриз күмек яз” ва хейлин маса стандар ала. Аялри чипин чирвилер гъевесидвиге геъненшарзава, алахънар къалурзава. Идан гъакындай абуру кхъизвай яратмишунрин къвалахарин метлеблувилини шагыдвалзава. Аялрин ихтиярда илимдинни художественный ктабар ава...

■ Тарсара менфят къачун патал кабинетда муаллимдиз герек вуч затлар хъун лазим я?

- Тарсар алай аямдин истемишунрив къадайвал тухун патал заз кабинетда ноутбук, проектор, проекционный экран ава. И жуъредин тадаракар алай девирдин муаллимдин гъиле къилин алатриз элкъвенва.

Зи кабинетда муаллимдиз күмекдай гзаф шейэр ава: учебникар, гафарганар, методикадин ктабар, аялрин чирвилер ахтармишун патал чалай ва эдебиятдай вири классир тестер, карточкаяр, аялрин чал гъиеншарун патал шикилар, перфокартаяр ва мсб. Тарсар итижлубур хъун, жуван предметдал фикир желбун патал за къвалахда жуъреба-жуъре презентацияр ишлемишава, чи халкъдан машъъур касарик видеофильмаяр къалурзава, интерактивный доскадай геъненшиз менфят къачузва...

■ Кабинет түккүрүнин жигъетдай хайи чалан муаллимдиз квевай гъихыгин теклифар гуз, меслятар къалурзив жеда?

- Хайи чал чирунин карда, са шакни алачиз, кабинетди вири-далайни важиблу чка къазва, гъикъ хъи, чипин вилералди акур затл аялрин рикъел геждади аламукъда, ада екез таъсирида. Эгер муаллимдиз вичин тарсунин нетижаяр хъсанбур хъана къанзатла, ада кабинетда лазим шейэр хъун патал зегъмет чуѓвада. За винидихъ къалурнавай жуъредин шартлар тешкилиз алахъун теклифзава.

■ Күб фикирдалди, алай девирдин хайи чалан муаллимдиз хъун лазим я?

- Хайи чалан муаллим сифтени-сифте аялриз багъри кас хъиз хъана къланда. Анжак гъахътин касдивай дерин чирвилерни гуз, аялрин рикълера инсанпересвилини ватанпересвилини гъиссер ачухариз жеда...

Къейд ийин, Марият Рамазановадин кабинетдиз мектебдин, райондин ЮО-дин регъберри хъсан къимет ганва. Адан къвалахдихъ, тәкрабадихъ галаз таниш жез ва я чешне къачуз къанзатбуйрвай муаллимдиз вичи арадал гъанвай “лезги-тарсар.рф” хусуси сайтдикай менфят къачуз жеда.

Аялриз бахшнавай уъмуър

Абидин КАМИЛОВ

1986-йисалай инихъ Сулейман-Стальский райондин Цийихурун “Алёнушка” тварт алай ясли-бахчадин заведующий **СЕЙДАЛИЕВА Светлана Нурсетовна** вичин пешадал ашукъ касарикай я. Алай аямдин шартларив къадайвал эцигнавай а ясли-бахча гъеле 1980-йисуз разьметпу И.Г. Тагиров КПСС-дин Сулейман-Стальский райкомдин 1- секретарь тир вахтунда шад тъалара ачухна. Светлана Сейдалиевади къейд авурвал, чехибурукай сад тир ясли-бахчадиз райондин къивайруе еке фикир гузва. Райондин бюджетдин таъватрин гъисабдай ясли-бахчадихъ 2-корпусни гилиг хъувуна, 2016-йисалай абуру кардик ква.

Сифтедай 100 аялдиз тербия гузтай и ясли-бахчада алай вахтунда 255 аял тербияламишава. Абурун къуллугъда 54 кас пешекаар, гъа жигъетдай яз 25 кас педагогор (абурукайни 10 касдихъ къилин образование ава) акъвазнава. Заведующий къилин категория авай пешекаррин жергедай тербиячир Гъажимурадова Тамиладин, Мегъамедханова Фазинадин, Гъаниева

Индирадин, медсестра Шерифова Шульхалуман ва масабурун твартар къуна.

Ина къвалах образовательный стандарттин бинедаллаз тешкилнава. 2 мертебадин дараматда вири жуъредин къулай шартлар тешкилнава. Аялар 8 группадиз чара авунва. - И кардин гъакындай чипин аялар ясли-бахчадиз къабулун патал электронный учирда 300 кас акъвазуни шагыдвалзава, - къейдна С. Сейдалиевади. - Амма чаҳъ ахътин мумкинвал ава. Арзайрин бинедаллаз, законрин истемишунрих галаз къадайвал, чна сифте нубатда военный къуллугъчирин, къайдаяр худайд

органин работник, 1 ва 2-группаларин инвалидирин аялар къабулзава. Арзайр РУО-да къабулзава ва электронный учетда эцигзава.

Бицекри жуъреба-жуъре мярекатка активвиледи иштиракун иин музикальный руководитель, машъур чагъанчи Загъир Мегъамедован ва тешкилатчи Мамлакат Мирзабеговадин чалишишиленин нетижя я.

Къвалахдин вири терефар фикирдиз къачурла, райондин ясли-бахчайрин арада “Алёнушка” 2-чкадал ала. 2017-йисуз района кыле фейи “Иисан тербияни” конкурса и ясли-бахчадин тербиячи Мегъамедханова Фазинади 2-чка къуна.

Аялрин гъакындай еке жавабдарвал хиве авай Светлана Сейдалиевади гъар пакамахъ, чина бахтлувилин нур аваз, къвед лагъай къвал хъанвай ясли-бахча галайвал къвездакъада. Азаз иин колективда, бицекрин ва абурун диде-бубайрин патайни еке гъурмет ава.

Светлана Нурсетовнадин гзаф ийсарин намуслу зегъмет “РД-дин умуми образованидин гъурметлу работник”, “РД-дин образованидин отличник”, “Зегъметдин ветеран” твартар гуналди къейднава.

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин образованидин идайрин арада КВН-дин Юниор лигдин VI фестивалдин финалдин къугъун кыле фена. Ам райондин администрациядин къумекни галаз физический культурадин, спортдин ва жегъилприн крарай комитетди ва образованиеидин управлениди тешкилнавайди тир. Спонсорилин къумек райондин къил Нариман Абдулмуталибова, “Рычал-су” заводди, “МУГ” гипермаркетди, “Кпул ятар” санаторийди, “Там-Там” ресторанди ва культурадинни машгъулатрин “Три-Стал” центради гана.

Финалдин къугъуна Къасумхурун ва Герейханован 1-нумрадин, Къулан Стальрин, Шихидхурун, Къасумхурун 2-нумрадин ва Къварчагъын школайрин командайри иштиракна. Абуру “Приветствие ко-

манд”, “Домашнее задание” ва “Музыкальный номер” номинацияйрик акъажунар тухвана.

Нетижада “Къулан Стальрин асланар” командади (Къулан Стальрин СОШ) 1-чка къуна. 2-чайриз “Клеви къерцар” (Шихидхурун СОШ) ва “Герейханован неве-яр” (Герейханован 1-нумрадин СОШ) командаја, 3-чайризни “Алидхурун къегъалар” (Къасумхурун 2-нумрадин СОШ), “Къасумхурун лекълер” (Къасумхурун 1-нумрадин СОШ) ва “Къуччагъар” (Къварчагъын СОШ) командаја лайихлу хъана.

КВН къугъуна тафаватлу хъайи Саида Гульмегъамедовадиз (Къулан Стальрин СОШ) ва Мегъамедсаид Шихъаирова (Шихидхурун СОШ) райондин къил Нариман Абдулмуталибова планшетар гана.

РД-дин ЮТО-да алатай ийисуз 1-чка къур “Герейханован неве-яр” командаја гъалибилин сертификат ва 15 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин приз вахкана.

ЧИ КОРР.

Сагълам несил чехи авунин карда спортидихъ еке метлеб ава. Мегъамадхурун районда и кардиз еке фикир гузва, жегъилри агалкъунарни къазанмишава. Икк, майдан ваца Мурадхан Зингарова Мароккода кыле фейи Виридуңья-

Цийи гъалибилирхъ

Баскетболдай Филерин школадин “Самур” командаји Дагъустадин Кубок патал акъажунар түркменистанда.

Школьникриз чешне Мегъамадхурун райондин муаллимринг командајини къалурна - РД-дин образованидин идайрин педагогикадин арада кыле фейи республикадин 8-спартакиадада абуру 1-чка къазанмишна. Акъажунар волейболдай, столдал къугъвадай шахматдай, шахматрай, шахматрай ва путтар гадарунай тир.

Райондин векилар-спортсменар мадни еке кукушар мұттығызарыз, мадни чехи гъалибилир къазанмиш гъазур жезва.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЫМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГИМОВ

Газет йисан 52 сеферда акъатзана
Газет алакъадан, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гүзчилав ауунин рекъял Федеральный къултурын Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация аууна.
Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди түккүп хийизва.
Макъалайриз рецензия гузвач ва абур элкъиена вахкувач. Редакциядин макъалайриз авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинов
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз ваххудай вахт - 21.00
Чап ийиз ваххана - 16.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин күчө, б.

Тираж 7225

(Г) - Лишандик квай материалар
гъакыдихъ чапзавайбүр я.

(12+) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Ахчегъ райондин Луткунрин хуъяй тир, алай вахтунда
Къазахстанда яшамиш жезвай машгъур ватанэгъли,
карчи ва меценат

Жигерхан Девлетханович СУЛЕЙМАНОВАЗ:

Чи баркаллу, къегъал хва,
Авай чехи камал хва.
Самурдини Къуреби
Дамахзава къе вал, хва!

Аваданвал макъсад я,
Вун галай халкъ лап шад я
Лезги чилин абадвал
Ви эрзиман мурад я.

Мубаракрай хайи югъ,
Хизандиз экв гъайи югъ.
Чандин сагъвал
Мягъкем хъуй,

Ви гъар са кам
Утыквем хъуй!

ВАЗ ХАЙИ ЮГЪ МУБАРАКЗАВАЙ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" ВА
ЛЕЗГИ РАДИОДИН РЕДАКЦИЙРИН КОЛЛЕКТИВАР

Нумрадиз шиир

Хуъруг ЖАМИЛ

Диде

Сифте Аллагъ, ахпа - диде,
Абур къедни я заз вине.
Вахкүз жедач дидедин гъахъ,
Хайитланы гъайбатар вахъ.

Лезги чилин безек я вун,
Чаз - веледриз герек я вун,

Гъар са карда куьмек я вун,
Зи играми, масан диде.

Къвалин абур, дамах я вун,
Риклин сабур, даях я вун,
Са дагъ я вун, са багъ я вун,
Зи играми, масан диде.

Декъкъайра четин хайи
Вакай куьмек жеда, диде.
И дуныядал, и чиперал
За вун рикле хъуда, диде.

Диде-бубаяр, Мукъаятвал хъух!

Мурад ЖАПАРОВ,
Россиядин УМВД-дин Махачкъалада авай ОГИБДД-дин
пропагандадин рекъяй старший инспектор

томашинра кресто-
лояр авачиз хууники-
ди, аялар сад-сада
акъур душушшар-
ни газф жезва. Гъа-
нлиз килигна Рос-
сиядин УМВД-дин
Махачкъалада авай
ОГИБДД-дин къул-
лугъчийри 12-майди-
лай 12-июндал-
ди Махачкъалада
"Аялдин кресло"
серенжем къиле ту-
хузва.

Тежрибади къа-
лурзавайвал, газф
диде-бубайри ма-
шинда аялрин ха-
тасувал таъми-
нарунин месэлайриз лазим
къядар фикир гузвач. Абуур
чехи паюни чинп балаяр, аял-
рин бахчадиз тухуззвай рехъ са
шумуд декъицадинди я лугъу-
налди, машинда кресто-
лояр авачиз тухуз-хизва. Амма диде-
бубайри гъя и са шумуд декъи-
къани аялрин сагъламвал ва
уьмуър патал хаталубур хъун
мумкин тирдакай фикирзавач.
Бязи диде-бубайри лагъайта,
машинда кресло аватлани, аял
вичин патав гвай чакад ацу-
арзава. Я тахъайта, автокресло
да ацукарайланы, ам къеви ийиз
"рикелей ракъурзава". И карди
автокресло ишлемишн гъаваян
кардиз элкъурзавайди анна-
мишавач.

2018-йисан къвед лагъай пай патал

Лезги газет

КХЬИХЪ!

б вацранди - 51313

ИНДЕКС:

газетдин къимет почтарин

отделенийрай:

6 вацра - 410 манатни 10 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

6 вацра - 385 манатни 32 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

6 вацра - 220 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин"
киоскра, сайтда (www.dagestan.press) ва гъакъни Махачкъа-
лада Промшоссе куъчедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхъиз
жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чипи хутаҳдайбур :

6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патахъай суалар пайда хъайитла,
экунин сятдин 9-далай нянин сятдин 5-далди и нумра-
диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Сканворд

Түккүйрайди - Куругъали Къалажухви

"ЛГ"-дин 20-нумрадиз акъатай сканвордин жавабар:

дүзү ЦАРАРА: Хыйткъер. Силичи. Тава. Лабар. "Миф". Деллекхана. Тава-
куллагъ. Лейли. Македонский. Олимп. Деве. Фенд. Къибришар. Девдев.

ТИК ЦАРАРА: Далдамчи. Етим. Терлик. Аскеров. "Леки". Тарта. Тан. Сап-
фир. Салимов. Кий. Дад. Лаз. Къуль. Исаев.

"Лезги газетдин" редакциядин колективиди хейлин йисара
хайи чалалакъатзавай "Дагъустандин дишегъли" журналдин ре-
дактор яз квалахай шаир Пакизат Фатуллаевадиз, "Каспийск-
дин дүзү-дүзү механикадин завод" ОАО-дин регъберар тир Има-
мудин ва Исламудин Фатуллаевиз играми диде

ФАТИМАТ

рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагъулгъувал гузва.

"Дагъустандин" дишегъли журналдин редакциядин колек-
тивиди санал квалахай юлдаш, шаир Пакизат Фатуллаевадиз иг-
рами диде

ФАТИМАТ

рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагъулгъувал гузва.